

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1901. Andra Kammaren. N:o 33.

Måndagen den 13 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 77, om förändrad lydelse af 8 § 2 mom. i kongl. förordningen angående bevillning af fast egendom samt af inkomst den 3 december 1897;

n:o 78, angående införande af obligatorisk sjelfdeklaration; och

n:o 79, angående skyldighet för Stockholms stads brandförsäkringskontor att erlägga bevillning för inkomst.

Vidare anmälades och godkändes Riksdagens kanslis förslag dels till §§ i riksdagsbeslutet:

n:o 29, om förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge;

n:o 30, angående förtydligande af bestämmelserna om stämpelavgift för insättning å depositions- och kapitalräkning;

n:o 31, om ändring i gällande bestämmelser angående bevillningsavgift af bankbolag med sedelutgifningsrätt;

n:o 32, angående förslag om ändrad lydelse af § 9 mom. 3 i tulltaxeunderrättelserna;

n:o 33, rörande lag angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete m. m.;

n:o 34, rörande ändring i gällande bestämmelser angående häradsnämnd; och

n:o 35, angående införande i konkurslagen af bestämmelse att handlingar i konkursmål må kunna med allmänna posten till rätten eller domaren insändas;

dels ock till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 80, angående utredning om åtgärder med hänsyn till transport af timmer sjöledes m. m.; och

n:o 81, angående ändring i sättet för verkställande af dödsstraff.

§ 2.

*Angående
ny härordning
m. m.*

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning särskilda utskottets n:o 1 utlåtande, n:o 11, i anledning af Kongl. Maj:ts propositioner n:o 2 angående ny härordning, n:o 3 med förslag till ny värnpligtslag, n:o 3 a med förslag till lag om ändrad lydelse af 2 och 62 §§ strafflagen för krigsmagten den 7 oktober 1881 och n:o 34 angående en särskild tilläggsbevillning för år 1901, äfvensom i anledning af de inom Riksdagens båda kamrar väckta motioner i dithörande ämnen; och lemnade herr talmannen vid fortsatt behandling af § 27 i utskottets förslag till värnpligtslag enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr Ernst Carlsson, som anförde: Herr talman! I motsats till de ärade talare, som under förmiddagens lopp yrkat uppskof med den föreliggande frågans afgörande, har jag efter allvarligt öfvervägande kommit till den öfvertygelsen, att det af flera anledningar vore önskvärdt, att ett effektivt steg till frågans lösning toges redan vid innevarande riksdag, och anhåller därför att för denna åsigt få bjuda några skäl. Efter hvad som från statsrådsbanken och äfven af en specielt sakkunnig ledamot å vestgötabanken redan anförts till förmån för utskottets förslag och till kritik af de utskottets betänkande åtföljande reservationerna, skall jag icke ingå på de militärtekniska detaljerna af frågan. Men då partibanden i detta fall synas vara lossade, och då sålunda hvarje representant har ökad anledning att noggrant väga sitt votum och äfven att efter öfvervägandet ge sin ställning till känna, vill jag i korthet ange några af de synpunkter, som för mig varit bestämmande.

Försvarsfrågan är ju närmast en stor organisatorisk fråga, och den har som sådan lockat åtskilliga kloka hufvuden till en del fria spekulationer.

I det kaos af olika förslagsmeningar, som härvidlag framkommit, finnas dock två fasta punkter, om hvilka alla synas vara eniga, nemligen först den, att vår nuvarande härorganisation med tre så olika faktorer som indelt stam, värfvad stam och beväring är alldeles ohållbar, och vidare den, att det nya system, som skall skapas, hufvudsakligen bör byggas på den allmänna värnpligtens grund och tillika innebära ett väsentligt stärkande af fosterlandets försvar. Men om man allmänt är ense om dessa principer, gå meningarna så mycket mer i sår, då de skola tillämpas.

Vill man å ena sidan så snart och så fullständigt som möjligt komma ifrån indelningsverket, Karl den elftes med fast hand grundade, öfver tvåhundraåriga, men numera i upplösning stadda skapelse, och vill man å andra sidan åstadkomma ett nytt, tidsenligt och väsentligen på den allmänna värnpligten fotadt försvarssystem, värdt den tid och de kostnader, som derpå offras, då måste man — deruti tror jag vi få ge de militärt sakkunnige rätt — också ta konsekvenserna

här af och antingen, i enlighet med Kongl Maj:ts förslag, vara med på en öfningstid af 12 månader för alla vapen, eller också, enligt de antydningar, som gifvits i friherre von Knorrings reservation, på en något kortare öfningstid för infanteriet och trängen, men 12 månader för specialvapnen, hvilken tid för dessa vapen, som i en modern härorganisation spela en så framstående rol, måste betraktas såsom ett oeftergifligt minimum. Äfven med en sådan öfningstid skulle Sverige icke komma särdeles högt på skalan bland Europas värnpligtsstater. Men anledningen till att vi, med god utsigt till framgång i ett eventuellt krig, ändå skulle kunna åtnöja oss med en i förhållande till de stora kontinentalmagternas jämförelsevis kort öfningstid, ligger naturligtvis dels uti vårt afskilda geografiska läge och utmärkta soldatmaterial, dels och framför allt i den omständigheten, att vår härorganisation icke behöfver vara beräknad på anfall, utan endast och allenast på att försvara vår neutralitet och vår nationella sjelfständighet.

Deremot torde det skrifvelseförslag om en öfningstid på 8 månader för alla vapen, som af sex reservanter blifvit framlagdt, dels med hänsyn till befälets ställning, dels och i synnerhet med hänsyn till specialvapnens behof af utbildning få betraktas såsom organisatoriskt utförbart. Ett dylikt förslag har också i det andragande från regeringen, som vi på förmiddagen hörde uppläsas från statsrådsbänken, betecknats såsom inacceptabelt. Jag finner dessutom, att detta förslag i sin egenskap af skrifvelse, med hänsyn till medkammarens kända ståndpunkt i frågan, icke kan betraktas annat än såsom en annan form för rent afslag, hvilken för framtiden icke skulle få någon som helst positiv betydelse.

Skulle man deremot vilja försöka med en öfningstid på 10 månader för alla vapen eller med en delad öfningstid på 8 månader för infanteri och träng samt 12 månader för specialvapnen, behöfver jag icke påpeka för kammaren, att reservationsvis föreligger ett förslag, som i sammanjemkningsväg kan leda till ett dylikt resultat. Jag tror också, att med de förarbeten, som inom utskottet egt rum, man icke behöfver säga, att det på formella grunder vore omöjligt att åstadkomma ett dylikt riksdagsbeslut i frågan. Fastmer håller jag före, att vi ingenting ha att vänta af en ytterligare teoretisk utredning angående öfningstidens längd. Vi ha ju dessutom nyss erfarit, att, i händelse det föreliggande förslaget nu skulle falla, vi hafva att vänta det i hufvudsakliga drag oförändradt tillbaka till förnyad pröfning. Under sådana förhållanden menar jag, att kammaren borde söka samla sig till ett manligt beslut och tydligt visa hvad den vill i frågan. Sedermera må medkammaren och regeringen döma om hvad de anse fosterlandets väl kräfva.

Försvarsfrågan är emellertid äfven en ekonomisk fråga af vidt-omfattande art, i många afscenden återverkande på statens och den enskildes förhållanden.

Funnas i detta afscende några allvarliga betänkligheter — men till sådana kan jag icke räkna de lösa siffror och öfverdrifna farhågor, som under förmiddagen från ett par håll framkastats —

*Ängående
ny härordning
m. m.
(Forts.)*

Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)

funnes verkligen allvarliga skäl att betvifva landets förmåga att bära den ifrågasatta nya härordningen, skulle jag häri finna ett afgjordt skäl för uppskof och själf vara den förste att yrka sådant eller, hvad som är detsamma, afslag å det hela. Men nu har i finansministerns yttrande till statsrådsprotokollet äfvensom i utskottets framställning klart påvisats, att, med den glädjande utveckling af vårt ekonomiska lif, som under de sista årtiondena egt rum och som afspeglat sig i våra gynsamma budgetsförhållanden, vi utan större svårigheter på olika vägar kunna, utan nationens allför stora betungande, uttaga de ökade skatter, som måste bli en följd af en förbättrad härordning. Vål har någon sagt, att man med ljus och lykta synes ha letat efter dylika utvägar. Men jag vill gent emot en sådan uppfattning påpeka skilnaden mellan en finansplan, som endast framhåller flera olika möjligheter, och ett budgetsförslag, som angifver de direkta utvägar, som för ett visst år böra väljas.

I detta sammanhang vill jag också uttala min synnerliga tillfredsställelse med det skrifvelseförslag, utskottet i anslutning till herr Almqvists motion framlagt, ett förslag, hvarigenom tillfälle skulle beredas att, inman en allmän skattereform hunnit genomföras, vid sidan af allmänna bevillningen på den direkta beskattningens väg med tillämpning af själfdeklaration och en lämplig progressiv skala uttaga för försvarsändamål nödiga medel, och jag hoppas, att denna utväg i största möjliga omfång måtte komma till användning. I detta afseende påhvilas naturligen följande Riksdagar, hvilkas bevillningsrätt det hvarken vore klokt eller ens möjligt nu att söka kringskära, skyldighet att tillse, att sådana anvisningar, som skrifvelsevis blifva gifna, också i verkligheten efterlefas.

Hvad åter beträffar den enskildes betungande genom ökade värnpligtsöfningar, torde förtjena uppmärksammas, att de ökade öfningarna äfven för fredstid komma att för de värnpligtige medföra en afsevärd behållning. Det lider nemligen intet tvifvel, att sådana öfningar, klokt anordnade — alldeles oafsedt de särskilda undervisningskurser, som man förutsatt skulle komma att inrättas i samband dermed — skola bidra till att hos de värnpligtige utbilda det sinne för ordning och snygghet, den vana vid pligtrohet, den lystring och vakenhet, den förmåga att sköta och beherska sin kropp, som pläga följa med all rationel militärutbildning. Framför allt torde den träning till regelbundet och intensivt arbete, som inplantas hos den värnpligtige och som i Tyskland visat så goda resultat till arbetarnes lyftning, kunna betraktas såsom ett vederlag för de mycket omordade dagsverken, som genom utsträckta öfningar skulle gå förlorade. Värnpligtsöfningarna skola, med ett ord, rätt skötta, i flera afseenden kunna verka folkuppfostrande, hvadan större vigt än hittills bör läggas på en gedigen och i sant medborgerlig anda utvecklad officersbildning.

Dessutom lär det vara ett obestriddigt nationalekonomiskt faktum, att de mycket häcklade försvarsmillionerna i aflöningar, i betalning för beklädnad, naturaunderhåll, ny anskaffning af materiel, remontering o. s. v. väsentligen komma att omsättas inom landet och i

en eller annan form blifva dess inbyggare till nytta. Slutligen och icke minst måste besinnas, att de ökade uppoffringar, vi ikläda oss för ett effektivt försvar, måste anses uppvägda redan genom den besparing af hundratals millioner kronor — för att nu icke tala om afvärdad nöd och fasa — som ligger deri, att ett krig i så fall lättare undvikas, då ingen i oträngdt mål lärer våga sig på en stat, som på allvar rustat sig till försvar.

Ur ekonomisk synpunkt kan jag således icke finna, att någon anledning till uppskof föreligger, för så vidt Riksdagen i framtiden vet att med urskilning begagna sin bevillningsrätt och noga tillser, att de ökade försvarsbördorna fördelas så rättvist som möjligt med hänsyn till hvars och ens olika förmåga att bära dem.

Försvarsfrågan är vidare en viktig politisk och social fråga.

Värnpligtstidens utsträckning, som måste gifva vår armé en ny karakter och ett betydligt bättre soldatmaterial, gör det sålunda för Riksdagen till en ofafvislig pligt att fordra krigslagarnes ombildning i humanare anda, den militära disciplinstadgans indragande under Riksdagens medbestämmanderätt samt krigsrätternas omorganisation. Hithörande stadganden ha nemligen hittills varit lämpade efter en yrkeshär och därför äfven preglats af en stramt militärisk skråanda.

I detta afseende har försvarsutskottet i anslutning till herrar Hodins och Staaffs motioner föreslagit bestämda och högst förtjenstfulla uttalanden, hvilka, om Riksdagen — som jag har all anledning att antaga — gör dem till sina, väl må betraktas som en garanti för att sådana reformer verkligen skola komma att genomföras, helst som regeringen i detta fall på flera sätt visat allvarligt uppsåt till medverkan.

Jag hoppas för öfrigt, att redan det ökade ansvar, som måste blifva en följd af öfningstidens utsträckning, skall verka helsosamt på manskapets och befälets förhållande till hvarandra. Liksom det i afseende å öfningstidens användning och manskapets behandling har blifvit ofantligt mycket bättre stäldt, sedan öfningarna utsträckts till 90 dagar än det var på de 30 dagarnes tid, så tror jag, att dessa sidor af saken under Riksdagens och den allmänna meningens kontroll skola gå framåt i ännu högre grad, sedan vår armé ombildats på bredare demokratisk basis och blifvit en folkhär, der millionärens son och dagakarlens stå sida om sida i ledet. Härigenom skola alla klasser i samhället blifva intresserade i att vaka öfver att vapenöfningarna utvecklas i så sund och ändamålsenlig riktning som möjligt. Den forna skräcken för militärtjänst torde också, såsom många af herrarne lära varit i tillfälle att bevittna, numera gifvit sig, sedan den värnpliktiga ungdomen funnit, att den blir väl behandlad på mötesplatserna och att den derifrån kan taga med sig flera nyttiga färdigheter.

Ungdomen vid våra högskolor har också, i liflig känsla af tacksamhet för hvad staten offrat för dess högre utbildning, förklarar sig beredvillig att påtaga sig de ökade skyldigheter, det föreliggande förslaget skulle ålägga den. Göteborgs stads representanter ha från de studerande vid stadens högskola och tekniska läroanstalt mottagit en

*Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)*

Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)

adress i sådant syfte, och i Upsala har, efter hvad jag sport, ett talrikt besökt möte af studenter uttalat sig i samma rigtning. Jag nämner detta därför att det synes mig förtjena uppmärksammas, att man just på sådant håll, der det är som mest af vigt för framtiden, börjat komma på det klara med nödvändigheten af utsträckta militäröfningar, på samma gång dylika meningsyttringar äro ett glädjande tidens tecken på att ungdomen, såsom sig bör, har blicken öppen för lifvets stora och ideala kraf.

Men — säga somliga — rösträttsfrågans läge kräfver nödvändigt ett uppskof i förevarande fall. Försvarsfrågan bör förekomma först vid en följande riksdag, då äfven ett förslag i rösträttsfrågan kan föreligga.

Mot ett sådant resonnement vill jag invända, att jag högeligen betvivlar, att rösträttsfrågans lösning — hvilken ju måste ske i annan grundlagsenlig ordning än försvarsfrågans — skulle främjas derigenom, att de båda frågornas öde på ett eller annat sätt sammankopplades. Med afseende på den politiska rösträttens utsträckning är det nemligen min mening, att denna reform är så nödig och nyttig, att den, alldeles oafsedt försvarsfrågans ställning, ju förr ju hellre bör genomföras, icke minst för att stärka solidaritetskänslan inom folkets breda lager. Tecken ha också på senaste tiden framträdt, tydande på att äfven på håll, der man minst skulle väntat det, den öfvertygelsen börjat mogna, att utsträckt värnpligt bör medföra utsträckt rösträtt. Åt den, som staten ålägger att en afsevärd del af sitt lif göra vapentjänst, skall icke full medborgarrätt kunna förvägras. Blir försvarsfrågan nu principiellt löst, är jag alltså förvissad om att rösträttskraftvet skall oemotståndligt tränga sig fram till lösning, hvilka hinder än må resas i dess väg. Öfvertygad härom, anser jag sålunda icke, att man af hänsyn till rösträttsfrågan behöfver eller ens bör fordra något uppskof med försvarsfrågans lösning.

Det starkaste skälet mot ett sådant uppskof ligger emellertid enligt mitt förmenande deri, att ett härordningsförslag, äfven om öfvergångstiden kunde göras kortare än den af Kongl. Maj:t föreslagna, med nödvändighet kräfver ett större antal år för att blifva effektivt. En mängd årgångar af de efter den nya härordningen öfvade värnpligtige, måste nemligen ha gått ut i lifvet, innan systemet kan sägas verka med full kraft. Tiden för ombildningen från det gamla till det nya systemet måste alltid för vår nationella säkerhet blifva särdeles äfventyrlig. Vore för ögonblicket fara å färde, så skulle det icke vara skäl att vidtaga en dylik reform. Men nu befinna vi oss enligt högofficiella uttalanden för närvarande, hvad våra svenska förhållanden angår, i en särdeles lugn och fredlig tid, och då bör icke heller tillfället att verkställa en så nödig reform försummas. Ty den politiska synranden kan hastigt mörkna; ingen är herre öfver morgondagen, än mindre öfver en aflägsen framtid. Våra dagar äro ju, trots alla ädla teoretiska fredssträfvanden, i praktiken framför andra en imperialismens och våldspolitikens tid, då de små staterna — jag behöfver ej anföra exempel — fått många och allvarliga maningar att i tid se om sitt hus.

Under dessa förhållanden, och då Sveriges trygghet måste sättas öfver alla andra hänsyn, vädjar jag till herrarne, om ej mycket vägande skäl tala emot allt vidare uppskof i denna vårt lands vitalfråga, som i mer än 30 år stått på dagordningen. Regeringen har också fullt lojalt i god tid före riksdagens början låtit sitt förslag komma oss till handa, och detta förslag har sedan i månader både offentligen och enskildt diskuterats. Här kan alltså icke gerna sägas föreligga något af de fall, då den betänksamme med skäl kan påkalla ytterligare betänketid och ny utredning. Frågan har tvärtom blifvit så mycket vältad och vänd, att ett s. k. »uppskof», så mycket mer som det förespeglas skola blifva af kort varaktighet, måste få bra mycken likhet med den obotfärdiges förhinder.

Vi böra dessutom enligt min tanke ej gifva ny näring åt den förhållningens och köpsläendets politik, som hos oss ofta nog förderfvat eller åtminstone försinkat lösningen af stora frågor. Ett uppskof eller, hvad som är alldeles detsamma, ett afslag skulle, fruktar jag, kasta icke allenast försvarsfrågan, utan äfven andra dermed sammanhängande reformfrågor tillbaka i årtal af hopplös försumpning. Och då jag för min del icke vill bära ansvaret för att ha medverkat till ett sådant resultat, kan jag här icke vara med om några sväfvande invisningar på framtiden.

Med en sådan uppfattning, herr talman, skall jag, ehuru jag nog har invändningar att framställa mot vissa detaljer af utskottets förslag, likväl i den förevarande punkten förena mig med dem, som yrkat bifall till detsamma. Men om detta förslag, såsom jag har anledning att antaga, icke skulle vinna kammarens bifall, kommer jag att vid en blifvande votering med min röst understödja det förslag, som ligger utskottets närmast och som kan anses egnadt att främja ett effektivt steg till försvarsfrågans lösning vid innevarande riksdag. Ett dylikt beslut skulle nemligen — det hoppas jag medkammaren och regeringen måtte lifligt behjerta — om också ej innebärande en slutuppgörelse i frågan, dock ganska väsentligt bidraga till att trygga fosterlandets fred och sjelfständighet samt att öppna dörren för nyttiga samhällsreformer och låta friskare vindar spela in i vårt politiska lif, som allt för länge lidit under trycket af den olösta försvarsfrågan.

Häruti instämde herrar *Wijk, Hedgren, Liljeholm, K. G. Karlsson* i Göteborg och *Spangenberg*.

Herr Kardell: Herr grefve och talman! Mine herrar! Jag tror, att näppeligen någon svensk riksdagsman finnes, som icke är lifligt besjälad af en upprigtig önskan att söka bereda åt vårt fosterland ett fullt betryggande försvar. Men naturligen kunna äfven bland lekmännen meningarne vara delade, huru ett fullt betryggande försvar skall vara beskaffadt. För min del anser jag, att det bör stå uti öfverensstämmelse med och vara lämpadt efter de naturliga förhållandena uti det land, som skall försvaras. Jag tänker också, att

*Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)*

Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)

ett dylikt försvar ej får vara alltför dyrt, åtminstone ej dyrare än nödvändigt är, utan att dess effektivitet försvagas.

Här föreligger nu ett kongl. förslag till en ny arméorganisation. Att den ställer sig mycket dyr, veta vi. Och tvifvelsutan kommer den att blifva betydligt dyrare, än som uppgifves i den kongl. propositionen, ty till de kostnader, som der äro särskildt omtalade, komma andra: för förhöjning af officerarnes och underbefällets aflöning, inköp af vintermunderingar, byggnadskostnader för kaserner m. m., hvilket allt bör läggas till de i den kongl. propositionen uttryckligt nämnda kostnaderna. En tablå öfver allt detta hade väl varit af behovet påkallad. Gång på gång har man för öfrigt hört den frågan ställas under debatt, om vårt land har förmåga att bära dessa ökade kostnader. Denna fråga har besvarats olika. Jag för min del tänker nog, att landet kan bära dem. Men i alla händelser är det gifvet, att ett antagande af det kongl. förslaget måste leda dertill, att andra berättigade statsintressen blifva lidande, och i främsta rummet, att sjöförsvarets utveckling derigenom skall komma att för-lamas. Jag tänker nemligen, att flottan är en synnerligen viktig beståndsdel af vårt försvar. Icke så i forna dagar, då vårt land var en kontinentalmagt med vidsträckta landgränser. Men till följd af Finlands förlust och i följd af föreningen med Norge hafva förhållandena ändrats, så att vårt land derigenom blifvit en maritim magt, som bör hemta mönstret för sitt försvar icke från de kontinentala magterna, sådana som t. ex. Tyskland, utan, enligt min tanke, från de insulära magterna, sådana som t. ex. England. Det är nemligen klart, att ett land, som antingen helt och hållet eller till öfvervägande del är omgifvet af vatten, i denna omständighet har särdeles gynsamma förutsättningar för att kunna på ett verksamt sätt skydda sig. Om ett sådant land vill begagna sig af dessa förutsättningar, sker detta derigenom, att det skaffar sig ett starkt sjöförsvar. Har det ett sådant, är det gifvet, att det kan med lätthet upprätthålla sin neutralitet. Under en strid mellan stormagter skall säkerligen hvilkendera som helst af dessa akta sig att förgripa sig på det landets neutralitet, då den magt, som möjligen tänkt på något sådant, väl vet, att om den skulle göra det, skulle i dylikt fall det angripna landet förena sin flotta med motståndarens och derigenom bereda honom en afgjord öfvervigt. Under sådana förhållanden skulle ett land med relativ säkerhet kunna skydda sina öar, sin handelsflotta och säkerligen också kunna hindra fiendtliga landstigningar å sina kuster, åtminstone af större fiendtliga skaror, för hvilkas öfverförande transportfartyg erfordras. Landsättningar af smärre fiendtliga afdelningar från krigsfartyg kunde ju deremot möjligen lyckas.

Om vi försumma att skaffa oss ett starkt sjöförsvar, stå vi, såvidt jag förstår, i farans stund så godt som värnlösa, ty vi skulle då hafva rakt ingenting att bygga på. En fiendtlig magt, som disponerade öfver en stark flotta, skulle vid ett sådant tillfälle kunna utan någon risk kränka vår neutralitet, taga bort våra öar, uppbringa vår handelsflotta, blockera våra kuster, afskära förbindelsen med utlandet, hindra tillförseln till vårt land af sådana viktiga förnödenheter som stenkol

och salt samt omsider tvinga oss till en förlustbringande fred, dervid vi kunde få uppgifva till och med vår sjelfständighet, utan att vår landtarmé, den må vara aldrig så stor och stark, kommit i tillfälle att emot fienden aflossa ett enda skott.

Nu säges det, att vi skola sörja för såväl land- som sjöförsvaret; ja, det är klart, att vi det böra göra. Men det är fara värdt, att om vi nedlägga allt för stora kostnader för landtförsvaret, kommer sjöförsvaret att derpå blifva lidande. Sådana åsichter har man hört uttalas flerfaldiga gånger i vårt land. De uttalades redan af de komitéer, som nedsattes med uppgift att framlägga förslag till ordnande af vårt försvar i allmänhet efter Finlands förlust och föreningen med Norge. Dessa komitéer afgåfvo sina respektive betänkanden 1809 och 1816, och det säges, att i dessa betänkanden skall hufvudvigten hafva alldeles afgjort lagts på sjöförsvaret. Emellertid hafva dessa betänkanden, märkligt nog, alldeles försvunnit. I stället ordnades sedan vårt försvar efter centralförsvarets princip, som står i afgjord motsats mot ett försvar, bygd i det väsentliga på sjöförsvaret. Sedan har i hufvudsak hela tiden igenom landtarmén ansetts för den väsentliga och flottan för det mindre väsentliga elementet i försvaret, ehuru visserligen — det måste erkännas — flottan på sista tiden verkligen omhuldats bättre än förut och tecken börjat visa sig, som tyda på att en omkastning i allmänna meningen angående flottans betydelse börjat inträda. Jag syftar särskildt på det anslag, som Riksdagen för några år sedan, efter motion af herr Almström, beviljade till nybyggnad af fartyg, och hvilket steg till vida större belopp, än regeringen begärt.

Med hänsyn till de åsichter, jag här uttalat, tänkte jag för en tid sedan väcka en motion. Jag hade sammanskrifvit en sådan, och klämman i denna motion hade följande lydelse:

»På grund af det anförda få vi hemställa, att Riksdagen, med afslag på Kongl. Maj:ts nu framlagda härordningsförslag, i skrifvelse till Konungen anhåller, det täcktes Konungen låta utreda, huruvida det icke är med våra förhållanden mest öfverensstämmande, att vi söka vårt hufvudsakliga försvar i flottan; huru stora årliga anslag till denna äro erforderliga för dess utveckling till en sådan ståndpunkt, att den med säkerhet kan hindra hvarje fiendtlig landstigning på våra kuster och vara ett i möjligaste måtto betryggande värn för våra öar, vår sjöfart och i allmänhet för vår neutralitet; i hvad mån landtförsvaret — med fästadt afseende på dessa utredningar — behöfver stärkas; — äfvensom att Kongl. Maj:t behagade för Riksdagen framlägga de förslag, som blifva en följd af dessa utredningar.»

Jag öfverlade med några kamrater här i Riksdagen, huruvida det vore skäl väcka denna motion. Flera af de närvarande tillstyrkte dess framläggande. Några satte sig deremot, och på grund af vissa konsiderationer blef motionen ej framlagd. Det är emellertid gifvet, att jag fortfarande står fast vid de åsichter, som jag dels i motionen och dels förut här i detta anförande uttalat, och att jag för min del gerna skulle önska, att det nedsattes en komité, bestående af

*Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)*

Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)

fritt valda representanter både för generalstaben och flottan, med uppdrag att utarbета en allmän försvarsplan för vårt land, byggd på samverkan mellan armén och flottan, och sedan i anslutning dertill framlägga förslag till sådan omorganisation af både landt- och sjöförsvaret på en gång, som kunde af behovet påkallas, — när jag talar om sjöförsvarets utveckling åsyftar jag naturligtvis i främsta rummet flottans stärkande genom nybyggnader. Det kan för öfrigt hända, att en utredning sådan som den jag föreslår skulle gifva vid handen, att en sådan utsträckning af värnplikten, som nu är i fråga, icke kan undvikas. Men det skulle ju också kunna hända, att man på den vägen skulle kunna komma till ett försvarssystem, som, på samma gång det stälde sig billigare, tillika vore fullt ut eller mera betryggande än det förslag, som nu är framlagdt.

Här har i dag talats om erfarenheten från boerkriget. Jag har sett i tidningarna ordas om att erfarenheterna från detta krig skulle lätt väcka den föreställningen, att en lång utsträckning af värnpliktstiden numera, till följd af fullkommandet af de moderna eldvapnen, ej skulle hafva samma stora betydelse som förr. Det kan visserligen hända, att dessa reflektioner icke hafva så synnerligen stor betydelse, men äfven den saken torde dock behöfva utredas. För mig ställer sig sålunda saken så, att försvarsfrågan icke är fullständigt utredd, hvarför jag för min del är benägen för ett uppskof. Det är gifvet, att jag, då jag icke väckt den motion, om hvilken jag förut talat, och då det förslag, som jag derutinnan ämnat framlägga, således icke blifvit granskadt utaf försvarsutskottet, icke heller på grund af denna motion kan framställa något yrkande. Jag kommer följaktligen icke att framställa något sådant.

Jag vill till sist anmärka såsom en egendomlig omständighet, att uti försvarsutskottet icke funnits någon enda representant för sjöförsvaret, vare sig såsom ledamot eller i kansliet.

Jag har, herr talman, såsom jag redan sagt, icke något yrkande att framställa.

Herr Bromée i Billsta: Herr talman, mine herrar! Som synes af den betänkandet vidfogade reservation, har jag icke kunnat vara med om hvarken Kongl. Maj:ts eller utskottets förslag. Då jag ej gjort detta, har det icke skett af bristande fosterlandskärlek eller liknöjdhet för vår sjelfständighet och vårt folks oberoende — derom beder jag få försäkra kammaren — utan har det skett af den fulla öfvertygelsen, att det skulle vara till gagn för vårt land, att det nu framlagda nya härordningsförslaget finge bättre skärskådas och pröfvas af såväl regeringen och Riksdagen som folket ute i landet.

En framstående representant och talare på skaraborgslänsbänken yttrade i förmiddags, att vi allmogemän i allmänhet och särskildt i denna fråga vore för mycket betänksamma. Ja, jag vill medgifva, att vi äro mycket betänksamma, men jag ber att få erinra honom och andra, att det finnes en stor del icke-allmogemän, som äro mycket betänksamma, särskildt då det gäller reformer i allmänhet och synnerligast sådana reformer, som vi allmogemän anse

bort behandlas i sammanhang med denna viktiga härordningsfråga, nemligen omredigering af krigslagarne, förändring af skatteförhållandena och särskildt utsträckning af den politiska rösträtten. Det är icke blott allmogemännen, som äro betänksamma. Jag har under min riksdagsmannatid sett, att det finnes mycken betänksamhet hos andra än hos allmogemän.

Jag har trott, att en fråga af sådan betydelse som denna, en fråga, som utan gensägelse så djupt ingriper i vårt lands lif nu och för framtiden, skulle hafva allt att vinna på en allsidig och lugn pröfning utan uppskrämning af rykten om spioner och utan särskild påtryckning af kringresande kolportörer. När man hör sakkunniges olika omdömen om den rent militära sidan af det framlagda härordningsförslaget, kan man från denna sida af saken ej finna annat, än att en stor fördel vinnes, om frågan får en ny och allsidig pröfning, innan förslaget förelägges Riksdagen till antagande.

Lägger man dertill, att regeringen icke samtidigt med ett nytt och vidtgående härordningsförslags framläggande framlagt något förslag alls om en bättre och rättvisare fördelning af de stora kostnaderna för det ökade försvaret, om ny krigslagstiftning samt särskildt — och ej minst viktigt — om utsträckning af den politiska rösträtten för val till Riksdagens Andra Kammare, så synas mig så stora skäl föreligga för en allsidigare pröfning af härordningsförslaget och de dermed oafvisligt sammanhängande frågorna, att ingen verkligt sann fosterlandsvän och särskildt ingen i denna kammare skulle vilja eller böra motsätta sig en sådan pröfning och afvaktande af de med en betryggande härordning nödvändiga reformer.

Ingen kan väl på fullt allvar tro eller föreställa sig, att det blifver ett betryggande och godt försvar för vårt folk och vår sjelfständighet, om icke försvaret och ordningen därför uppbäres med *förtroende* hos vårt folk. Och det kommer icke att uppbäras såsom sig bör och gifva styrka åt landet, om det blifver för dyrt och betungande, om kostnaderna för detsamma icke uttagas mera direkt än hittills och i stigande skala af mera förmögna och bärkraftiga, om icke krigslagarne omarbetas i en humanare anda, så att folket och särskildt de, som skola utgöra försvaret, få tillit till lagarne och förtroende för sina militäre öfvermän.

Särskildt synes det mig vara af nöden för erhållande af ett starkt och betryggande försvar, att den politiska rösträtten varder betydligt utsträckt, ty hos dem, som med en lång öfning förberedt sig att i farans stund värna vårt land, uppstiger med nödvändighet känslan af — på hvilken plats i samhället han än må hamna — att erhålla *möjlighet få ett ord med* vid bestämmandet af sitt lands öden och utveckling. Det är en stor svaghet hos oss, som nu representera landet, och det blir en stor svaghet i det betryggande försvaret, om vi icke *nu* hafva blicken fästad härpå och handla derefter. Vi böra ihågkomma, att i detta land blir försvaret *starkt* endast med uppoffringar efter förmåga och rättvist fördelade efter bärkraft, så att icke våra näringar och vår kulturella utveckling

*Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)*

Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)

dermed hämmas, och genom att ungdomen stannar kvar i landet och hjälper oss med dess utveckling och — försvar.

Sälunda anser jag, att vägen till målet — ett betryggande försvar — icke nu föreligger så klar, att Riksdagen kan vara färdig fatta sitt bestämda beslut. Till stöd därför vill jag endast erinra om finansministerns uttalande till statsrådsprotokollet den 21 december sistlidet år, att de ökade kostnaderna för försvaret förut-sätta tillkomsten af en direkt beskattning, samt Kongl. Maj:ts åtgärd att tillsätta en komité för revision af krigslagarne.

Det är med hänsyn härtill och till det sagda som jag, herr talman, yrkar afslag å Kongl. Maj:ts förslag och utskottets betän-kande samt bifall till den af herr Hans Andersson och mig m. fl. af-gifna, vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Petri: Sedan jag i förmiddags begärde ordet, hafva så många talare yttrat hvad jag tänkt säga, att jag kan fatta mig helt kort. Här synas ju alla vara öfverens om att vårt försvar behöfver stärkas, och jag är för min del så lifligt besjälad af den öfvertygelsen, att jag icke på något vilkor kan vara med om något förslag om uppskof, utan önskar, att frågan på ett eller annat sätt afgöres vid innevarande riksdag. De skäl, som anförts för uppskof, hafva blifvit af föregående talare så fullständigt bemötta, och sär-skildt af herr Zetterstrand, att jag i det afseendet kan inskränka mig till att instämma med honom.

Här har nu från flera håll talats om att förslaget skulle blifva oss för dyrt och att vi ej skulle hafva kraft att bära kostnaderna. Ja, jag har nu en annan åsigt i detta fall. Det är naturligtvis mycket vanskligt att ställa något horoskop för finansförhållandena, men jag tror, att man kan hemta stöd af erfarenheten, och den har visat oss, att trots oupphörligt stegrade statsutgifter hafva statens inkomster vuxit i samma mån, på senare tid till och med mycket högre, och utan att den direkta beskattningens väg behöft beträdas. Nu kan naturligtvis sägas, att det kan blifva ändrade förhållanden på grund af nedgående konjunkturer, men jag tror ändå och hoppas lifligt, att, om vi också icke skulle få några öfverskott längre och om det på grund af konjunkturerna skulle blifva någon minskning i statsinkomsterna, dessa dock måtte räcka till, och skulle de icke räcka till, så har dock Riksdagen så godt som förklarat sig fullt villig att åtaga sig en större direkt beskattning, och om formen för denna beskattning hafva också uttalanden gjorts i Riksdagen, så att vi icke gerna behöfva frukta för att något missförstånd dervidlag kan uppkomma. Jag tror för öfrigt, att, då det gäller vårt vara eller icke vara — och så viktig anser jag att den fråga, som nu före-ligger, är — man icke får taga alltför stor hänsyn till utgifterna. Man måste ju alltid betänka, att om vi skulle förlora vår sjelf-ständighet, finge vi visst icke mindre utgifter, men vi finge icke ett ord att säga och finge icke deltaga i besluten om dessa utgifter.

Här har en föregående talare nämnt om, att det skulle förts en ifrig agitation för genomdrifvandet af regeringens förslag. Jag

tror för min del, att det icke förefunnits mindre agitation för att få igenom det, som nu kallas uppskof, men som i sjelfva verket betyder detsamma som ett förkastande. Jag har från städerna inom min valkrets fått telegram och skrivelser från båda sidor, men jag kan icke obetingadt fästa afseende vid sådana uttalanden, utan kommer dervidlag endast att rätta mig efter min öfvertygelse. Jag vill ej trötta kammaren med uppläsning af skrivelserna, men kan dock icke låta bli att i sammanhang härmed nämna, att då jag senast var hemma, talade jag vid en äldre aktad samhällsmedlem angående denna fråga. Denne person har gjort sig känd för att vara mycket liberalt och oppositionellt anlagd, men det oakadt yttrade han i afseende på försvarsfrågan, att för att kunna bevara vår sjelfständighet måste vi, om så behöfdes, uppoffra vårt sista öre, och hjälpte icke det, måste vi uppoffra intill vår sista blodsdroppe. Jag kan icke neka till att dessa ord gjorde ett djupt intryck på mig. De öfverensstämma i det närmaste med min egen uppfattning, och jag skulle önska, att dessa tankar i allmänhet besjälade det svenska folket mera, än hvad de nu göra. Gjorde de det, skulle vi icke hafva någonting att frukta.

Ja, mina herrar, med angifvande af dessa ord skulle jag naturligtvis i främsta rummet vilja yrka på antagandet af utskottets förslag, men då detta tyvärr icke har någon utsigt att gå igenom i denna kammare, skall jag, för att någonting måtte blifva gjort, yrka bifall till den af herr Hjelméus m. fl. afgifna reservationen.

Herr Elowson: Herr talman! Hvarje svensk man är värnpliktig under en viss period af sitt lif. Innebörden af denna lagbestämmelse är, såsom herrarne veta, ganska allvarlig. Då den värnpliktige drager i fält för att mot fienden försvara sitt land, blir han utsatt för umbäranden, lidanden och faror af hvarjehanda beskaffenhet. I gengäld mot de förpligtelser, som lagen ålägger honom, tillerkännes han vissa rättigheter. Man medgifver villigt hans anspråk att få sina lekamliga behof tillgodosedda och att få läkarevård i händelse af sjukdom. Det finnes emellertid en större och viktigare rättighet, som man icke är lika villig att medgifva honom, det är rättigheten att erhålla en fullständig utbildning i de stycken, som fordras för krigets värf, så att han känner sig jemngod med den fiende, mot hvilken han går att strida. Mitt hjerta manar mig att fästa uppmärksamheten vid denna den värnpliktiges rättighet. Han må hafva utrustning och han må hafva utbildning, så att, då han går i fält, han kan hafva grundad förhoppning att återvända med seger.

En talare på gotlandsbänken berörde på förmiddagen det förhållandet, att staten står öfver individen. Ja, för visso har staten öfverhöghet öfver individen. Denna öfverhöghet är det nödvändiga vilkoret för statens befogenhet att stifta lagar, hvilkas konsekvens kräfver uppoffring af människors lif. För staten är ändamålet med utgifterna på den militära budgeten, att han må upprätthålla och bevara sin sjelfständighet. Detta lär icke kunna vinnas, om icke

*Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)*

Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)

den enskilde, om icke truppen, om icke officerarne kunna i striden mäta sig med fienden. Jag vill vidare fästa uppmärksamheten derpå, att det icke är nog med manskapets utbildning, utan att det fordras, att äfven befäl och underbefäl erhålla öfning i de färdigheter, som höra till krigets värf, och detta inverkar vexelvis och ömsesidigt på befäl och trupp. Naturligt är, att en längre öfnings-tid medgifver åt officerarne en bättre utbildning. Derfor kräfver också förståndet i öfverensstämmelse med statens intresse, att armén har tillräcklig öfnings-tid. Mitt förstånd, hjerta och samvete i för-ening mana mig sålunda att medgifva en erforderlig utbildning för hela vår armé. Detta är enligt min mening ett nödvändigt vilkor för att i farans stund armén skall kunna hembära segern.

Man kan nu fråga, hvad som är erforderlig öfnings-tid, men man lär icke kunna pretera något bindande bevis för att ett visst antal dagar är det enda rätta måttet för öfnings-tidens längd. Jag vågar emellertid i stället uttala en sats, som jag anser vara obestriddig. Den värnpliktige ynglingens utbildning till duglighet för fältlivet växer med öfnings-tiden till en viss gräns. Jag lägger vikt på detta, att den växer till en viss gräns; ty om denna gräns öfver-skrides, kan det hända, att det icke blir något tillskott i duglighet. Den principiella frågan blir då den: »När uppnås denna gräns?» Svaret härpå måste härledas ur erfarenheten. Gifvet är, att resultatet blir bättre, om en beväringssyngling får öfning under 240 dagar än om han blott får det under 90 dagar, men min lifliga öfver-tygelse är, att resultatet skulle blifva ändå bättre, om han finge öfning i 365 dagar, och jag tror ej heller, att någon skulle vilja komma med det påståendet, att om en beväringssyngling fått öfning i 365 dagar, så kan han icke få någon större duglighet. Jag tror, att dugligheten skulle växa, äfven om han finge någon ytterligare tids öfning. Lämplighetshänsyn kunna ock medverka vid det faktiska bestämmandet af öfnings-tidens längd. Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet har sagt, att han icke ville hafva en dag mera än som anses oundgängligen nödvändigt, och han har velat hafva måttet till 365 dagar. Detta kan ju hafva vissa skäl för sig; det är en grundenhet i tidräkningen, och det sätter öfnin-garne i ett lämpligt förhållande till officersutbildningen och särskildt till reservofficersutbildningen.

Man har äfven frågat, såväl här i riksdagen som i pressen och i brochyren, om en öfnings-tid af 365 dagar skulle vara tillräcklig. Skulle meningen vara att genom exercisdrill göra den svenske värn-pliktssynglingen till en automat, tror jag, att ett års öfning skulle vara otillräcklig. Jag har velat säga detta för att få tillfälle att inlägga en bestämd gensaga mot användande af den drillmetod, hvars grundsats är »tummen på skrufven».

Skulle man åter afse intelligensens utveckling och i öfverens-stämmelse dermed vilja utbilda infanteristen till en soldat, som kan vid kritiska tillfällen lita på sig sjelf, så är det min fulla öfver-tygelse, att på ett års öfnings-tid icke komme att finnas någon öfver-loppstid, utan att hela tiden kunde på nyttigt sätt för honom an-

vändas. Infanteristen har i våra dagar en större betydelse än fördom. Detta har under förmiddagen på ett mycket tydligt sätt påvisats dels af herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, dels också af herr friherre Ericson. Jag vill erinra derom, att infanteristen måste bibringas färdighet i konsten att marschera, att manövrera och att strida. Han måste hafva skjutfärdighet icke allenast mot skottafva, utan äfven i terrängen emot rörliga föremål, han måste hafva öfning i fältskjutning.

Nu har man sagt, att, om det erfordras tolf månaders öfning för infanteriet, det vore sjelfklart, att tolf månaders öfning vore otillräcklig för vissa specialvapen, exempelvis kavalleriet och artilleriet. Jag är, mina herrar, icke fullkomligt säker på att så är förhållandet. Jag tillåter mig bringa i erinran, att värnpligtslagen ger bestämmelse om huru inskrifningsnämnd och inskrifningsrevision skola verka och till särskilda truppslag uttaga de värnpligtige. Om jag tänker mig, att en tjuguarig yngling, som aldrig ryktat en häst, aldrig suttit på hästryggen, kommer till mönstringen och der inskrifves vid rytteriet, så är jag ganska öfvertygad om att han ej kan utbildas till kavallerist på ett år, troligen ej heller på två år. Men saken ställer sig annorlunda, om den tjuguarige ynglingen, då han kommer till mönstringen, befinnes kunna rida och är van att sköta en häst, om han så att säga växt upp på hästryggen. Hvad som då fordras, är att hans ridkonst sättes i system, och detta kan ske på tolf månader. Dessutom, mina herrar, måste kavalleristen på tolf månader få en mera tillfredsställande öfning än han nu får. — Detsamma gäller också om artilleriet. Inskrifningsnämnden och inskrifningsrevisionen ställa väl så till, att de för detta vapen lämpligaste uttagas dertill. Man kan tänka sig, att ynglingar, som äro i industriens tjänst och som hafva vana vid maskiner, företrädesvis komma att uttagas till artilleriet.

Kongl. Maj:t har uttalat såsom en hög tanke, att värnpligtsöfningarna skola vara i afseende på tiden lika för alla. Jag tror, att det är af vigt att upprätthålla denna tanke. Svenska folket har under förgångna tider visat en bestämd ovilja emot att de värnpligtige skola genom lottning uttagas för det ena eller andra vapnet. Vill man ej komma in derpå, så lär det ej finnas någon annan utväg än att upprätthålla den tanken, att öfningen skall vara lika lång för alla. Och såsom jag förut sagt, tror jag, att specialvapnen kunna få tillräcklig öfning, om nemligen manskapet dertill uttages på ett lämpligt och förståndigt sätt.

Med afseende på öfningstidens fördelning har utskottet afvikit från Kongl. Maj:ts förslag. Utskottet har velat hafva i lagen inryckt en bestämmelse, att regementsmöten icke skola få ega rum under vissa veckor i juli, augusti och början af september månader. Motiveringen för detta synes vara den, att det skulle råda brist på arbetskrafter. För mig klingar detta talet om brist på arbetskrafter mycket sällsamt, då jag erinrar mig, att från vårt land stora skaror emigrera af brist på arbete. Jag vill också påminna derom, att jag har ett speciellt skäl att hysa vissa tvifvelsmål i denna sak.

Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)

Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)

Det debatterades här för några veckor sedan angående en motion, som gick ut på att inrätta offentliga arbetsförmedlingsanstalter. Dessa ansågos emellertid obehöfliga.

Den af utskottet förordade fördelningen af öfningstiden anser jag i viss mån försämra Kongl. Maj:ts förslag. Den har till följd, att fälttjänstöfningen skjutes in uti den för ändamålet olämpliga oktober månad, och detta blir mera ansträngande för de värnpligtige än nödigt är och derjemte äfven helsovådligt. Jag vill erinra äfven här, att staten är det högre, det hela, för hvars väl delarne och äfven de särskilda yrkena måste underordna sig.

Innan jag går vidare, skall jag be att få uttala några små önskningsmål. Ett önskemål skulle afse, att herr statsrådet och chefen för ecclesiastikdepartementet ville hos Kongl. Maj:t föreslå, att någon åtgärd vidtoges för att det må blifva allvar med gossarnes gymnastik i folkskolorna. Det andra lilla önskemålet är, att ynglingarne, innan de inträda i värnpligtsåren, måtte uppmuntras att ingå i skytteföreningar. Ett tredje önskemål rör spritdrycksförbrukningen. Då jag läste den utredning, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet på ett förtjenstfullt sätt har lemnat, så frapperades jag för min del deraf, att spritdrycksförbrukningen betraktades allenast såsom en skattekälla. Men detta var den utslutande synpunkten. Och det är ganska egendomligt att på en viss vara hafva en beskattning, som går till fyra eller fem gånger varans tillverkningsvärde. Jag tror, att vetenskapen nu kommit derhän, att densamma lemnat bevis för att förbrukning af alkohol nedsätter arbetskraften. Jag vill då uttala det önskemålet, att man i vårt land måtte göra något för att minska förbrukningen af spritdrycker på ett annat och mera effektivt sätt än genom att höja beskattningen. I detta afseende skulle jag kunna instämma i hvad som uttalades af den förste talaren på förmiddagen, nemligen att man måtte se till att spritdrycksförbrukningen hålles fjerran från läger och kaserner.

Krigets möjlighet lär ingen kunna bestrida. Kriget kan utbryta i år, det kan utbryta nästa år, det kan också uteblifva. Vi äro icke herrar deröfver. Då finner jag icke något skäl att inlåta mig på uppskofspolitiken. I forna tider, som man kallar för barbariska, var det icke ovanligt, att en hord, som saknade bete för sin boskap, kastade sig i fiendtlig afsigt in på ett grannområde för att eröfra detsamma. Man har trott, att sådant icke skulle kunna upprepas. Men, mina herrar, jag vädjar till verldshändelserna för dagen, om icke något sådant kan komma åter. Det kan inträffa, att en stormagt tycker, att hon behöfver det ena eller andra främmande området, visserligen ej till betesmarker för sina kreatur, utan för handelsspekulationer eller annat ändamål. Nå väl, hon skickar dit trupper och eröfrar detsamma. Är icke detta en möjlighet i Europa, i hela verlden? Då förefaller det vara klart, att, om vi vilja upprätthålla vår sjelfständighet och vårt oberoende, vi måste rusta oss. Så vidt jag kan förstå, finnes icke för närvarande något annat medel för en liten stat. Jag hyser visserligen för min del den öfver-

tygelsen, att människorna i framtiden skola sätta *rätten framför våldet, skiljedom framför vapen*. Men vi stå icke der nu. Vi måste, om vi vilja bevara vår integritet, vara rustade. Derfor kan jag ej vara med om någon uppskofspolitik i den landets vitalfråga, som nu föreligger.

En reservation är afgifven, förordande åtta månaders öfnings-tid. Ut i denna reservation synes mig hufvudtankegången vara den, att man skall bereda de värnpligtige lindringar beträffande öfnings-tiden och göra besparingar åt statskassan. Men, mina herrar, detta kan väl icke vara hufvudsyftemålet! Är hufvudsyftemålet att bereda lindringar åt de värnpligtige, ja, då är det bra som det är, ty det måtte väl vara mycket lindrigare att öfva sig i 90 dagar än i 240 dagar. Men detta är icke den rigtige synpunkten. Hufvuduppgiften är att försvara landet, och för detta fordras en fullständig utbildning hos armén i dess helhet. Ut i samma reservation förekommer också en särskild passus, der vikt lägges på hvilket obehag det skulle vara för de värnpligtige att under sitt nionde värnpligtsår göra en öfning på femton dagar. Men det är ju staten, som fordrar detta. Staten behöfver särskilda reservtrupper, och för att anordna sådana trupper synes mig femton dagar vara ett mycket minimalt mått. Jag kan således icke vara med på den synpunkten, att vi i dag sitta här för att debattera om några lindringar i öfnings-tiden för de värnpligtige, utan vi böra debattera om det lämpligaste sättet för att göra dem fullt dugliga att försvara fosterlandet.

Man har i pressen mycket talat om faran af militarism. Militarismen kan ju vara ett ondt, men jag är för min del öfvertygad om, att Riksdagen och krigsministern hafva tillräckliga medel för att råda bot på detta onda. Enligt min uppfattning torde militarismen hufvudsakligen bestå deri, att krigsmannen kastar om ordningsföljden för vissa viktiga egenskaper, som tillkomma honom. I stället för att betrakta sig i första rummet såsom människa, i andra såsom medborgare och i tredje såsom yrkesman, militär, händer det ju, att den militära kastandan får öfverhand och han betraktar sig såsom militär i första rummet. En sådan militarism skulle ju tvifvelsutan vara ett ondt, men jag hyser den tillförsigten till den svenska Riksdagen, att den kan råda bot derpå. Dessutom lärer en sådan militarism försvinna mer och mer, då officerskåren kommer att rekryteras från alla samhällslager, och detta måste blifva följden, då man får en härordning, som är grundad hufvudsakligen på värnpligt.

Det finnes, mina herrar, skilnad mellan krig och krig. En statsman har uttalat, att anfallskrig är någonting brottsligt. Jag tror, att anfallskrig ej kommer i fråga från de förenade rikena Sverige och Norge. Men hvad som kan komma i fråga är försvarskrig, och försvarskrig är, säger samme man, en helig sak. Men för att denna heliga sak skall gå segrande ur striden, är det nödvändigt, att strids-männen ega erforderlig skicklighet.

Jag har visserligen ingen förhoppning, att kammaren skall antaga Kongl. Maj:ts förslag. Men jag anser det bättre än utskottets. Jag har icke samma skäl som herr statsrådet och chefen för landt-

Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)

försvarsdepartementet hade att uppgifva sitt förslag och acceptera utskottets. Det kan han ju göra från sin ställning som statsråd. Men jag anser det bättre att hålla på det, som bättre är. Derfor skall jag, herr talman, bedja att få anhålla om framställandet af proposition på bifall till den nu föreslagna värnpligtslagens tjugusjunde paragraf, såsom denna lyder i Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Olofsson i Åvik: Herr talman, mina herrar! En mycket framstående representant på vestgötabänken yttrade på förmiddagen, att den nu föreliggande frågan vore så stor, att den icke borde sammanblandas med någon annan fråga. Ja, deri instämmer äfven jag; det är verkligen en stor fråga — så stor, vill jag säga, att näppeligen förr i denna kammare någon så stor fråga behandlats. Men just det sakförhållandet gifver mig anledning att sätta i fråga, huruvida icke, innan en så viktig och i hela vårt svenska folks lif så djupt ingripande fråga afgöres, detta folk bör hafva rättighet att uttala sig i densamma — jag menar med röstsedeln. Vi skola nu här fatta beslut i frågan utan att, så vidt jag vet, någon har haft denna fråga på sitt program, då han valdes. Det förefaller mig vara väl mycket begärtdt, att vi nu utan en sådan förberedelse och utan en sådan kännedom om våra valkretsars åsigt ovilkorligen skola fatta definitivt beslut i en så viktig fråga.

Det framhölls visserligen af den nästföregående talaren på vermlandsbänken, att man icke borde taga någon hänsyn till de värnpligtige, utan endast se till, att vi finge ett så starkt försvar som möjligt. Vore ett sådant påstående alldeles riktigt, skulle jag ingenting vidare ha att säga. Men då jag ställer mig litet tveksam i fråga om rättigheten af det påståendet, skall jag be att få tillägga ytterligare några ord.

Det har i dessa dagar ofta i tal och skrift, icke minst i tidningspressen, uttalats skarpa och hårda ord mot det svenska folket och dess ofosterländskhet. Ja, det går nog an att *uttala* sådana ord, men att *bevisa* sanningen deraf, det torde bli svårare. För min del har jag den uppfattningen, att det svenska folket i grund och botten är ett bland de mest fosterlandsälskande folk i världen. Jag ber att till den ringa kraft och verkan det hafva kan, då det yttras af en så obetydlig representant för detta svenska folk som jag, dock få tillbakavisa en sådan beskyllning mot det folket. Ty det är verkligen sant hvad skalden sagt:

»Det folket det är godt i sin innersta rot,
Och går man det till mötes, så kommer det emot.»

Jag tror icke, att någon af herrarne skall kunna jäfva den satsen. Hvad nu försvarsfrågan beträffar, är det klart, att en vanlig jordbrukare som jag icke kan göra anspråk på att ega full insigt i alla de förhållanden, som der beröras. Men hvar och en måste dock hafva sin åsigt i denna så mycket omdebatterade fråga. Jag skall därför som min uppfattning uttala, att jag till en början är fullt ense med herr Kardell i hvad han yttrade rörande vår flotta. Det

är ju möjligt, att jag ej förstår den saken, men jag kan dock ej skilja mig från den tanken, att i ett så hafomgränsadt land som vårt — helst om man medräknar Norge — flottan ovilkorligen måste spela en vigtig roll i händelse af ett anfallskrig.

Vidare, då man ansett det vara nödvändigt, att vi underkasta oss en så dyrbar och uppoffringar kräfvande organisation som den nu föreslagna, kunde man hafva rätt att fordra, att i första hand hänsyn toges till våra klimatiska förhållanden och försök gjordes att på billigaste sätt utbilda vår ungdom. Jag kan för min del icke finna, att man får valuta för de betydande kostnader, som dessa vinterkaserner kräfvat, och för den långa tid, som måste tagas i anspråk, därför att rekrytutbildningen förlagts till en så olämplig årstid. Visserligen har man framhållit, att det från jordbrukaresynpunkt skulle ställa sig mycket ogynnsamt, om sommartiden därför toges i anspråk. Det är möjligt, att en del jordbrukare resonera så. Men jag är också jordbrukare — och kommer säkerligen aldrig att bli något högre — och jag kan ej finna, att det vore så öfvermåttan farligt, om de värnpligtige öfvas sommartiden, blott vi få verklig valuta för hvad vi kosta på dem. Om en jordbruksarbetare kommer hem från öfningarna vid midsommartiden, så erhåller han nog ingen tjänst då — det är ingen städseltid — utan arbetar väl litet här och litet der. För jordbruket kan det ej ha så stor betydelse, om *en* årsklass är borta. Helt annorlunda är förhållandet med repetitionsöfningarna, då *tre* årsklasser vid skördetiden skulle vara borta. Det vore nog hårdt för jordbrukarne, ja, för en del af dem mycket tryckande.

Man har också — visserligen ej här i afton, men eljest ofta på senare tiden — talat mycket om den utmärkta bildning, vår ungdom skulle få i kasernerna. Jag har för min del en afvikande mening. I sanning, det blefve en mycket dålig bildning, som i dessa vinterkaserner komme att meddelas. Den tid, som anslås för den militära utbildningen, bör tagas så *strängt som möjligt* i anspråk just för *denna*, på samma gång tiden göres så knapp som möjligt. Vi ha hört en hel del vackra ord om huru vi skulle få en fälthögskola, och folkhögskola på lägerplatserna, och jag vet icke allt hvad för förträffligt. Men jag blef verkligen något betänksam, då jag för en tid sedan hörde en folkhögskolelärare rekommendera sådana anordningar. Såsom gammal folkhögskoleelev från folkhögskolans första skede i vårt land hade jag en viss erfarenhet i saken, och jag tyckte mig finna, att dessa båda skolor, rekrytskolan och folkhögskolan, stodo så stiek mot hvarandra, att det ej vore möjligt att tänka på någon sammanjemkning dervidlag. Ja, det gjorde mig nedstämd, att jag fick det intrycket, att måhända den svenska folkhögskolan kunde komma att förvandlas till en militärskola, medan deremot militärskolan *aldrig* kan bli en folkhögskola.

Hvad nu beträffar de nya kasernerna, hafva i flera afseenden betänkligheter uttalats, ej minst i fråga om de platser der de skulle förläggas. I det längsta har man gjort sig den förhoppningen på landsbygden, att dessa vinterkaserner, der rekrytutbildningen skulle

Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)

*Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)*

ske, skulle förläggas till lägerplatserna. Nu är det nog ej många, som längre hoppas det; åtminstone har jag ej den aflägsnaste tanke derpå. Det blir naturligtvis de större städerna inom de olika distrikten, som komma att utses. I sjelfva verket kunde något annat knappt sättas i fråga; ty då en stor mängd officerare skulle vara bosatta i närheten af kasernerna och dessa måste bo så, att deras barn kunna erhålla nödig skolundervisning, måste kasernerna redan af detta skäl förläggas i eller nära intill städerna. Men här bör man betänka, hvilket inflytande det måste utöfva på en stor del af ungdomen från landet att kastas in i städerna, hvilka visserligen icke komma att lemna tillfällena obegagnade att lägga ut så många frestelser som möjligt för de unga. Jag är viss på att, om en dylik kasern förlägges i en utkant af en större stad, det ej skall dröja länge, förrän åtskilliga krogar växa upp just i den delen af staden. Den, som är fader till några söner, tager nog dylikt i betraktande, innan han aflemnar sin röstsedel. Jag medgifver, att det är egen nyttigt; men man har dock en viss skyldighet emot sina barn.

Det är emellertid egentligen en omständighet, som gör förslaget misstänkt i mina ögon, och från den misstänksamheten kan jag omöjligen frigöra mig. För mig är det klart, att första vilkoret för att vi skola kunna få ett betryggande försvar är det, att vi lefva i fullt samförstånd med brödrafolket på andra sidan Kölen. Ty, mine herrar, det är visst, att, om så ej är förhållandet, Sverige aldrig skall kunna försvara sig mot en anfallande stormagt. Men nu är det så, att just från det håll, der man de senare åren arbetat för att åstadkomma kif och strid, förordas nu detta förslag på det varmaste.

Man har ock talat om militärt öfversitteri. Jag tror icke det är ur vägen — äfven om det talet ej ljuder så väl i någras öron — att vid ett tillfälle sådant som detta äfven erinra om den saken. Ty det kan ej förnekas, att det militära elementet har ett ganska egendomligt sätt att uppträda gent emot det civila. Man kunde ju tycka, att båda elementen kunde vara jemställda, att de båda borde hafva samma mål för ögonen: fosterlandets väl. Men tyvärr är det icke så, utan ofta råder ett visst militärt öfversitteri. Jag ber dock att få skynda att tillägga, att det naturligtvis i det fallet finnas många lysande undantag — heder åt dem! —, men tillsvidare äro de undantag. Kanske invänder man: så var det förr, nu är det betydligt bättre. Ja, väl vore, om det vore sant. Jag kan dock ej underlåta att be få nämna ett enda exempel, oskyldigt — jag medgifver det — men betecknande. Under år 1900, således förlidet år, blef en mycket ung löjtnant tillfrågad af en prestman, hvad han tyckte om beväringen. Han svarade mycket nonchalant: »Ja, de äro som boskap».

Ja, ett sådant der svar kan synas ganska oskyldigt, men då det gifves på en sådan fråga, är det icke så oskyldigt. Ty det är icke angenämt att veta, att ens söner skulle blifva betraktade som boskap. Det är ett hårdt ord, men det är betecknande för den militära andan i våra dagar. Det har särskildt satts i fråga från många håll, huruvida det nu föreliggande arméförslaget icke skulle

från visst håll upptagas såsom en utmaning. På den frågan svarar man öppet och ärligt: naturligtvis ligger det ingen utmaning i att vilja försvara sig. Och det är enligt min mening alldeles riktigt. Men det beror på huru man bestämt sig för detta försvar. Om jag t. ex. säger här, att jag vill öfva mig för att försvara mig mot herrarne i kammaren, så skulle ingen fästa sig dervid. Men vänder jag mig till *en* af herrarne och säger, att jag öfvar mig för att försvara mig mot honom på eftertryckligaste sätt, så kommer han nog att tänka på saken och kanske vidtaga vissa mått och steg. Under sådana förhållanden anser jag, att man äfven från den synpunkten sedt bör tänka sig litet för. Ty jag beklagar på det allra djupaste de uttryck, som fälts, att det skulle vara mot en viss magt, mot den och ingen annan, som vi rusta. Jag tror, att det verkar ytterst skadligt för hela vårt land och vårt folk.

Af hvad jag sagt, tror jag herrarne förstå, att jag hör till de här så godt som fördömda uppskofsmännen. Det må vara ett fel hos mig, men hade jag icke något värre, så vore det nog icke farligt. Å andra sidan har jag intet annat att tillägga, än att de, som äro öfvertygade, att detta förslag verkligen är till gagn för fosterlandet, må slå till. Men för egen del kommer jag nog att tänka mig för. Och jag kommer icke att göra något yrkande.

Friherre von Knorring: Herr talman, mine herrar! Mot åtskilligt af det, som den senaste ärade talaren yttrade, kommer jag icke att vända mig, då talare efter mig nog komma att upptaga det till bemötande. Men jag kan icke underlåta att opponera mig mot vissa särskilda uttalanden, som syntes hvila på en fullkomlig missuppfattning hos honom. Sälunda sade han, att han tyckt sig märka, att de, som mest ifrade för härordningsförslaget, äro sådana, som äro benägna att åstadkomma kif och strid med vårt broderland Norge. Jag får på det allvarsammaste tillbakavisa denna uppfattning och misstanke hos honom. Och jag tillbakavisar den på det sättet, att jag vågar påstå, att det finnes ingen i vårt land, som vill åstadkomma kif eller strid med vårt broderland. Han högg dervid således fullständigt i luften. Han talade vidare om att det icke finnes någon jembördighet mellan de militära och de civila elementen, och uppgaf såsom exempel derpå ett olämpligt yttrande, som hade fälts af en ung löjtnant angående beväringen. Jag tror, mine herrar, att om man går till väga på det sättet som den ärade talaren, så att man af ett enstaka exempel generaliserar sitt omdöme till att gälla en hel samhällsklass, då går man orätt till väga. Det är icke på det sättet man bevisar en sådan sak, utan vill man söka bevisa den, bör man åtminstone anföra en massa exempel. Detta exempel, som talaren anförde, bevisar endast, att det fins undantag från det allmänna förhållandet.

Han yttrade äfven, att han önskade, det våra värnpligtige skulle öfvas endast sommartiden, ty då finge man den största valuta för den öfning, som gifves dem. Jag medgifver, att det är mycket viktigt, att de öfvas sommartiden, och erkänner, att de under denna

*Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)*

Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)

årstid äro i tillfälle att inhemta mer än under vintern. Men å andra sidan bör man uppmärksamma, att krig försiggå icke endast om sommaren, utan äfven under vintern. Det synes därför vara nödvändigt, att våra värnpligtige, för att icke vara okunnige och bortkomna under ett möjligt vinterfälttåg, äfven få öfning under denna årstid. Det är ju för öfrigt allmänt känt, att afstånd uppfattas på mycket olika sätt under sommaren och under vintern, då snö är på marken, hvilket naturligtvis är af stor vikt vid skjutningen. De unge värnpligtige behöfva äfven lära sig att under skjutning taga skydd vintertiden, hvilket försiggår på annat sätt, då marken är belagd med snö, än då den är bar. De behöfva lära sig att under sådan årstid göra bivacker m. m. Allt detta bevisar, att det icke är nog, att trupperna få sommaröfning; de måste äfven hafva vinteröfning.

Under de 30 år, mine herrar, som vi sysslat med att söka förändra grunderna för vårt försvarsväsen, under hvilken tid andra länder utfört hvad vi ännu hålla på med, hafva vi vid gjorda förändringar tagit jemförelsevis mycket små steg. Detta har, så vidt jag kan döma, icke berott på att vi varit belättna med hvad vi förut egt, utan har fastmera berott på farhåga för det kommande, denna farhåga, att de värnpligtige skulle underkastas för lång tjenstgöring i fredstid och derigenom taga skada. Emellertid har, som nog alla märkt, efter 1892 års utsträckning af öfningstiden för de värnpligtige uppfattningen i detta hänseende ganska mycket förändrat sig. Man har nemligen kommit till den erfarenheten, att de 90 dagarnes öfning ingalunda försämrat de värnpligtige i moraliskt eller annat hänseende. Äfven har det börjat visa sig mera allmänt, med afseende å försvaret, en lyftning i sinnena, som icke fans förut. Man har börjat erkänna icke endast med ord, utan med en verklig öfvertygelse, att försvaret måste stärkas. I följd häraf blåser det ock i denna stund en ganska god försvarsvind inom landet. Denna vind kommer visserligen att lägga sig, såsom alla vindar, men man kan vara viss om att den icke lägger sig på det sättet, att folket återvänder till den gamla likgiltigheten eller ljumheten. Derfor kan man äfven antaga, att om försvarsfrågan icke blifver löst i dag eller i morgon, så kommer det dock att ske snart; offervilligheten för försvaret tror jag icke fattas. Men alltid är det så, när det gäller denna stora fråga, att man är oense. Denna oenighet, som ju finnes för närvarande både ute i bygderna och inom Riksdagen ännu mer, rör dels nödvändigheten att taga ett så stort steg som Kongl. Maj:t föreslagit och dels lämpligheten att afgöra frågan nu genast eller att uppskjuta den för att få den löst i samband med andra frågor som på närmare eller fjärrare sätt sammanhänga dermed. Den fråga, som onekligen sammanhängar på ett nära sätt med försvarsfrågan, är skattefrågan. Ty kunna vi icke anskaffa penningar till att bekosta den nya försvarsorganisationen, så blir det omöjligt att genomföra den.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har verkställt en utredning angående Sveriges förmåga att för framtiden bära

de omkostnader, som fordras för försvaret. Denna utredning har han gjort på ett sådant sätt, att jag tviflar på att någon skulle kunna göra den bättre.

Det är dock en mycket viktig del af skattefrågan, att skatterna blifva anordnade på sådant sätt, att de träffa de skattdragande jemnt och rättvist och att beskattningen sålunda sker efter den verkliga skatteförmågan hos hvar och en. I det afseendet är det icke väl bestämdt för närvarande; jag tror icke, att det är en oriktig uppfattning, att det börjar vinna insteg allt mer och mer i allmänna medvetandet, att förmögenheten och rikedomerna icke bidra för närvarande i sådan mån som de böra till statens behof. Det hade därför varit mycket önskligt, att regeringen varit beredd att, på samma gång som den framlade ett härordningsförslag, äfven framlägga förslag angående upptagande af en högre direkt skatt, anordnad på ett mera rättvist sätt än den nuvarande allmänna bevillningen. Man hade därför icke behöft föreslå en fullkomlig omändring af vårt skatteväsen, då ett sådant förslag icke kan uppgöras fort och icke heller blifva antaget — såsom en talare på förmiddagen yttrade — strax efter det det blifvit uppgjort; det hade varit tillräckligt att föreslå en direkt skatt, som, motsvarande tilläggsbevillningen, utginge tillfälligt, men i bättre förhållande till skatteförmågan än denna. Så har emellertid icke skett. Men i fall jag vore viss om att ett sådant förslag kunde uppgöras till hösten, så vore jag benägen för ett uppskof med afgörandet af härordningsfrågan till samma tid, för att få se ett skatteförslag samtidigt framlagdt för Riksdagen. Att få besked härom ginge nog icke för sig. Sannolikt *kan* det icke ske, och i följd deraf ställer sig frågan för mig så: är det skäl att begära ett uppskof med härordningsfrågan, emedan skattefrågan icke kan förekomma till afgörande samtidigt? Jag har noga öfvertänt saken och har kommit till det resultatet, att jag icke vågar förorda sådant uppskof. Ty ett uppskof kunde medföra, att härordningsfrågans afgörande fördröjdes längre än som utan fara kunde ske. Dessutom bör man beakta det förslag till skrifvelse angående skattefrågan, som särskilda utskottet framlagt för Riksdagen och som sannolikt kommer att antagas af densamma, om härordningsfrågan blifver afgjord. Det uttalande, som Riksdagen gör i denna skrifvelse, borde utgöra ett ganska starkt moraliskt band på en blifvande Riksdag.

En annan fråga, som man satt i förbindelse med härorganisationen, är frågan om förändring af krigslagstiftningen. Äfven beträffande denna har det särskilda utskottet föreslagit en skrifvelse, som sannolikt kommer att antagas af begge kamrarna. Emellertid invända flere, att en reform af krigslagstiftningen bör beslutas före eller i sammanhang med härordningsförslaget, emedan det fattas garanti för att reformen annars blifver verkställd. Men skola vi vänta med arméorganisationen, till dess frågan om en reform af krigslagstiftningen är genomförd, så kunna vi få vänta icke blott ett, utan ett par år. Den af Kongl. Maj:t tillsatta krigslagskomitén kan naturligtvis ej inom allt för kort tid medhinna utarbetandet af ett förslag

*Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)*

Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)

i ämnet. Sedermera skall detta förslag utsändas till vederbörande myndigheter, som behöfva tid för att deröfver afgifva utlåtande, och till sist skola landförsvars-, sjöförsvars- och justitieministrarne blifva eniga, innan förslag i frågan kan komma att framläggas för riksdagen. Det torde därför med fullt fog kunna påstås, att vi icke vid nästa *lagtima* riksdag kunna motse ett sådant lagförslag. Genom att sätta frågan om reform af krigslagsstiftningen i omedelbart sammanhang med härordningsfrågan kunde lösningen af den senare således väsentligen uppskjutas.

Jag kommer nu till den tredje frågan, som man anser stå i samband med försvarsfrågan, nemligen frågan om utsträckning af den politiska rösträtten. Denna fråga har dock enligt min uppfattning icke något som helst inre samband med försvarsfrågan och bör därför ej heller sammankopplas med denna. Visserligen yttrade den nästföregående talaren, att han ansåg, att begge dessa frågor borde behandlas hvar för sig. Men med fäst afseende å det håll, hvarifrån detta yttrande kommer, fruktar jag, att han menar, det rösträttsfrågan bör behandlas först och försvarsfrågan derefter. Jag tror mig för öfrigt hafva hört i dag från märkesmän inom det liberala lägret sådana uttalanden, som tyda på att man tänker sig en kombination mellan dessa båda frågor. Och ehuru det ej af någon med tydliga ord uttalats, synes man vilja antaga principen: »ingen ny härorganisation utan förändring i rösträtten».

Jag tror för min del icke, att en sådan nära kombination mellan dessa frågor är lämplig, ty det kunde derigenom hända, att försvarsfrågan blefve undanskjuten längre tid än som vore nyttigt för vår politiska säkerhet. Det förundrar mig, att man vill förena dessa frågor så nära, särskildt emedan personer, som stå utom Riksdagen, kunde lätt få den uppfattningen, att man yrkade på denna kombination endast för att begagna den såsom ett medel att söka få en utsträckt rösträtt till stånd. Jag säger icke, att man verkligen resonerar på det sättet, men den föreställningen kunde lätt uppkomma hos andra, och detta vore icke lämpligt för rösträttsfrågans lösning.

Jag är ingen absolut motståndare mot en rösträttsutsträckning, men deraf följer icke, att jag vill se frågan om en sådan satt i samband med hvilken annan fråga som helst.

Det kan invändas, att det skrifvelseförslag, som framlagts af herr Hans Andersson m. fl. i deras reservation, icke innehåller någonting beträffande rösträtten. Detta är sant, men det är å andra sidan min öfvertygelse, att, om detta skrifvelseförslag antages, rösträttsfrågan kombineras med försvarsfrågan. De medlemmar af kammaren, som äro starka ifrare för rösträttens utsträckning, komme naturligtvis icke att rösta för detta förslag till skrifvelse, om de icke antoge, att detsamma, komme att medföra just det, som de åsyftade; antoge de icke det, så skulle de nog hafva formulerat ett särskildt yrkande, hvari frågan om rösträtten vore intagen.

Om uppskof sker med försvarsfrågans afgörande, blefve således följden sannolikt den, att flera frågor kombinerades med densamma, hvarigenom det lätt kunde uppstå en situation, som liknade den

efter kompromissen 1873, och uppskofvet kunde blifva mycket långt. Jag vågar därför icke rösta för herr Hans Anderssons skrifvelse.

Det har påyrkats, att Sverige borde hafva en försvarsorganisation, som vore specielt lämplig för vårt land; vi borde, menar man, icke hafva en organisation, som endast är en imitering af andra länders. Jag önskar mycket, att vi kunde förskaffa oss en sådan organisation, men har ännu icke hört någon föreslå grunder för densamma, ty på milissystemets införande kunde man väl knappast yrka med förhoppning om framgång. Indelningsverket har varit en för oss egendomlig institution, och detta fylde under lång tid sin uppgift. Men hvad var anledningen till uppkomsten af indelningsverket? Jo det var ju en långvarig, under ständiga krig vunnen erfarenhet om det bästa sättet att anskaffa de behöfliga trupperna. En sådan erfarenhet ega vi icke från 1800-talet — och det är ju för vårt land i sjelfva verket en stor lycka. Att finna en härorganisation, som är specielt lämplig för oss utan en sådan erfarenhet, är nog omöjligt.

I herr Hans Anderssons skrifvelseförslag yrkas på 8 månaders öfningstid både för infanteriet och för specialvapnen. Han ifrågasätter således icke längre tid för specialvapnen än för infanteriet. Man kan då icke underlåta att jemföra hvad han yrkar för specialvapnen med den nuvarande organisationen af dessa vapen.

Vi hafva ett kavalleri på 50 sqvadroner, deraf 15 indelta och 35 värfvade, eller som skola blifva värfvade, så snart 1892 års organisation hunnit blifva genomförd. Att det värfvade kavalleriet är mycket godt, bör ej kunna förnekas. Likaså vet man, att vårt fältartilleri är af mycket god beskaffenhet. Om man nu skulle biträda herr Hans Anderssons skrifvelse, kan jag icke förstå annat, än att man skulle begära en sämre organisation af specialvapnen än den vi för närvarande hafva. Det är visserligen sannt, att vid en organisation af dessa vapen i enlighet med herr Hans Anderssons skrifvelseförslag skulle det vid dem äfven finnas en del värfvade eller stamanstälde, hvilka efter afskedstagandet kunde användas i händelse af krig. Men de värfvade och således äfven afskedade sådana, d. v. s. f. d. stamanstälde, äro under den nuvarande organisationen af dessa vapen långt flera. För öfrigt tror jag, att när man begär en härorganisation, baserad på 8 månaders öfning både för infanteriet och specialvapnen, så är det mycket litet budet, då man tillika låter det åtföljas af vilkor. Vill man uppställa vilkor, så måste man äfven bjuda något mer betydande.

Jag skall nu be att få yttra några ord om min reservation. Såsom af densamma framgår, har jag icke kunnat gå med på Kongl. Maj:ts förslag, och anledningarna dertill har jag angifvit. Jag anser, att 10 månaders öfningstid för infanteriet är fullt tillräcklig; och detta är icke en godtyckligt vald siffra, utan har jag försökt taga reda på de förhållanden vid infanteriets öfningar, som möjliggöra en tjänstgöringstid, som ej är längre.

En särskild anledning, hvarför 10 månaders öfningstid borde föredragas framför 8 månaders, är den, att då de värnpliktige vid

*Angående
ny härordning
m. m.
(Forts).*

Angående
ny härordning
m. m.
(Forts).

infanteriet i senare fallet skulle börja sin tjenstgöring i januari månad, skulle de i det förra fallet rycka in i början af november året förut. Skulle det senare medföra någon skada för dem? Nej, tvärtom, de, som hafva tjenst och lemna densamma den 24 oktober, borde hafva mera nytta af att få börja sin tjenstgöring strax efteråt än att gå måhända sysslolösa under november och december månader.

Jag kommer emellertid icke att yrka bifall till min reservation, då det väl icke finnes många, som vid första beslutet i denna kammar vilja omfatta min mening, och jag har då ingenting annat att göra än att sluta mig till herr Hjelméri m. fl. reservation. Anmärkningarne mot densamma äro gifna, men det är möjligt att, genom antagandet nu af denna reservation, komma till ett beslut redan i år, som, efter sammanjemkning af de begge kamrarnes olika meningar, kunde blifva tillfredsställande.

Det är en särskild anmärkning, som jag vill framställa mot detta förslag, liksom mot utskottets, nemligen beträffande repetitionsöfningarne. Det har af herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet blifvit i dag ganska bestämdt uttaladt — så vidt jag fattade honom rätt — att repetitionsöfningarne icke skulle förläggas till tiden före den 11 juli, utan till hösten. Jag förstår då icke, hvarför det står i reservationen och utskottets förslag, att repetitionsöfningarne icke få ega rum under tiden från den 11 juli till den 19 september. I det af generalstaben uppgjorda förslaget till ny härordning, hvilket ligger till grund både för Kongl. Maj:ts proposition, utskottets förslag och reservationen, har det aldrig beräknats annat, än att repetitionsöfningarne skulle förläggas till hösten. Genom den nämnda bestämmelsen har man således endast vunnit, att de icke komma att ega rum mellan sista veckan af augusti månad och den 10 september.

Jag anser, att det för alla samhällsklasser vore nyttigt, om de värnpliktige icke behöfde rycka in till tjenstgöring allt för ofta. Om den första repetitionsöfningen förlades så, att den komme att utföras omedelbart efter rekrytskolans slut, d. v. s. under försommaren, vore det en gång mindre som de värnpliktige behöfde infinna sig till tjenstgöring. Äfven vore det till synnerlig förmån för jordbruket, att repetitionsöfningarne, till hvilka tre klasser värnpliktige skola inkallas, ej egde rum höstetid, då skörden inbergas.

För öfrigt tror jag icke, att dessa öfningar, om de börja efter den 9 september och således fortgå ett stycke in i oktober, komme att fortsättas länge på det sättet, ty om oktober månad under några år blefve regnig och kall, såsom ofta sker, så uppstode det genast ett rop i landet, att bevaringen fore illa, och att det icke vore möjligt för densamma att under denna årstid ligga i bivacker m. m., hvarför nog tiden för dessa öfningars början snart flyttades tillbaka till sista veckan af augusti för att afslutas före september månads utgång.

Man säger från militärt håll, att det är omöjligt att anställa dessa repetitionsöfningar under försommaren, d. v. s. under juni månad. Det kan ju visserligen vara djerft af en enkel landtman

att säga någonting emot militära auktoriteter. Men jag vågar likväl uttala, att påståendet, det repetitionsöfningarnas förläggande till försommaren skulle blifva för dyrbart, emedan man då icke finge beträda enskild mark utan att ersätta egarne för skada, som försorakades, ej bör tillmätas för stor vigt, enär mycket stora ersättningar för skada å enskild mark höstetid af trupper under fältöfningar ofta få utbetalas. Frågan är ju för öfrigt endast en penningfråga. Om hvarje fördelning — vi behöfva dock icke beräkna den sjette, ty den bör väl icke åstadkomma någon skada å odlad mark i Norrland — om hvarje fördelning finge 20,000 kronor för att ersätta de skador, som den förorsakat under öfningen, borde detta vara tillräckligt. Hvad äro 100,000 kronor om året, då det gäller en härorganisation, som kräfver tiotal af millioner?

På grund af dessa skäl önskar jag få bestämdt uttryckt i 27 §, att den första repetitionsöfningen skall ske i rad med rekrytskolan. Riksdagen blir nog villig att derutöfver medgifva fälttjenstöfningar under 8 å 9 dagar efter den 15 september hvarvt tredje år, när det är fråga om att arméfördelningar skola operera mot hvarandra.

Herr talman, med anledning af hvad jag anført anhåller jag att få yrka bifall till 27 § i värnpligtslagen, sådan den är författad af reservanterna Hjelmérus m. fl., men med följande tillägg:

»Den första repetitionsöfningen vid fotfolksregementena, med undantag af de för sjöfästningarne afsedda, skall ega rum i omedelbar följd med den första tjenstgöringen (rekrytskolan), der ej Konungen finner nödigt att för särskilda fall annorlunda förordna.»

Herr Nylander: Herr grefve och talman, mine herrar! Det torde väl knappast finnas någon, som vågar helt hängifva sig åt den tanken, att åt vårt land den eviga freden skulle vara beskärd. Främmande lystna blickar saknas nog icke, som följa våra åtgöranden. Vi måste enligt min åsigt gifva akt på dessa och icke ett ögonblick lemna dem ur sigte. Verlden har tyvärr visat sig vara full af brännbara ämnen. Det blixtrar och ljungar än på det ena, än på det andra hållet, och vi veta icke, om och när den stunden kan komma, då någon gnista blir kastad in på våra fredliga landamärena. Det är då af vigt, att vi hafva våra redskap i ordning, det är af vigt, att vårt försvar är på tidsenligt sätt ordnad. På denna viktiga omständighet har ju rikets uppmärksamhet nu blifvit rigtad genom det vidtgående förslag till omändring af vårt härväsen, som nu föreligger till afgörande.

Kärnan i hela detta förslag är helt visst den tjugusjunde paragrafen i värnpligtslagen, som nu blifvit föredragen och som handlar om öfningstidens längd. Gifvet är, att då vi nu skola öfvergifva vår gamla indelta stam, och då sålunda vår armé och vårt försvar skall till hufvudsaklig del bestå af och hvila på de värnpligtige, — gifvet är, säger jag, att denna öfningstid då måste betydligt utsträckas. Häröfver äro ju ock meningarne ense. Men det är just öfningstidens längd, hvarom meningarne äro delado. Efter noggrant öfvervägande såväl af hvad som i Kongl. Maj:ts proposition anförts

*Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)*

Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)

som ock af hvad af särskilda utskottet och under diskussionen framhållits, har jag för min del kommit till den uppfattningen, att de af Kongl. Maj:t och utskottet föreslagna 365 dagarne ingalunda äro för alla vapenslag fullt nödvändiga för att kunna bibringa den värnpligtige en nöjaktig soldatutbildning. Jag har därför tillsammans med ett par andra ledamöter af särskilda utskottet afgifvit en reservation, i hvilken, såsom herrarne finna, vi föreslå öfningstidens begränsning till 240 dagar. Såsom skäl härför vågar jag åberopa och hänvisa till hvad i denna reservation blifvit omnämndt, skäl, som för öfrigt under diskussionen redan blifvit med styrka framhållna.

Dessa skäl sammanfalla äfven till hufvudsakliga delar med hvad herr Andersson och hans fem medreservanter i sin reservation anförde för denna öfningstid. Men att, såsom dessa sex reservanter och äfven andra under diskussionen föreslagit, vi nu skulle ytterligare skriva till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af ett nytt härordningsförslag, kan jag för min del ingalunda finna behöfligt. Det kraf på förslag om ändring i skatte- och krigslagstiftningen, som dessa reservanter anförde såsom hufvudsakligt skäl för uppskof, har ju utskottet redan velat tillmötesgå, då utskottet såväl med bestämdhet uttalat sig härför som ock i två särskilda punkter längre fram i detta betänkande hemställt, att Riksdagen skulle ingå till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag rörande dessa båda frågor, och utskottet har tillika med bestämdhet angifvit de grunder, hvarpå särskildt krigslagstiftningen skulle omarbetas. Jag är ock förvissad om att kamrarne komma att bifalla hvad utskottet i dessa hänseenden hemställt, och då vi nu tillika på förmiddagen från statsrådsbänken förnummit, att Kongl. Maj:ts regering ämnar med välvilja upptaga dessa spörsmål, kan jag för min del icke finna annat, än att de två hufvudskäl, som dessa sex reservanter anförde för uppskof, icke äro synnerligt tungt vägande. De sex reservanterna hafva icke heller, enligt mitt förmenande, anförde några andra giltiga skäl för den ifrågasatta skrifvelsen till Kongl. Maj:t; och jag kan då icke förstå, hvarför man skulle till en ovis framtid uppskjuta afgörandet af den viktiga frågan om ordnandet på ett tidsenligt sätt af vårt försvar, allra helst som man ju nu mera är ense derom, rörande försvaret, att det icke är riktigt bra som det är. Må vi därför, mina herrar, redan nu fatta beslut i denna fråga och derigenom visa, att i Sveriges land bor ett fritt, sjelfständigt och handlingskraftigt folk, som *vill* och som *kan* försvara sitt land.

Det är därför, herr talman, som jag vågar hemställa, att kammaren måtte bifalla den af herrar Hjelmérus, Lindblad och mig vid denna paragraf afgifna reservation.

Med herr Rylander förenade sig herrar *Mallmin*, *Björkman* och *Johanson* i Valared.

Herr Segerdahl: Herr talman, mine herrar! Sedan kammarens ledamöter nu under loppet af några månader haft tillfälle att studera och med hvarandra diskutera denna fråga, kan man ju taga för gifvet, att en hvar hade fattat sitt beslut redan innan

dagens förhandlingar började, och att den diskussion, som nu föres, icke, oaktadt man här fått höra några utmärkta anföranden, kommer att rubba någons mening. Denna diskussion föres väl snarare af den anledning, att en hvar vill för samtid och framtid uttala sin mening och angifva de hufvudsakliga skälen för sitt votum i denna landets lifsfråga. Så tänker åtminstone jag, och jag ämnar handla derefter, då jag nu går att i korthet angifva min mening.

Jag hör till dem, som äro öfvertygade om nödvändigheten af en snar och genomgripande förändring af landets försvarsväsen. Men jag hör också till dem, som i allra främsta rummet sätta, att någon förändring göres *snart*. Brister i ändamålsenligheten af en ny organisation kunna afhjelpas sedermera. Försummelse af tid kan medföra obotlig skada. Huru snart faran kan komma öfver oss, kan ingen människa i vårt land med visshet säga. Hvar och en dömer efter de tecken han iakttagit. För mig hafva dessa tecken, hemtade från fjerran och när, gifvit till resultat, att, om Riksdagen nu fattar ett afgörande beslut i försvarsfrågan, detta icke sker en dag för tidigt, Det är genom rustningar, som faran skall hållas aflägsnad.

Naturligtvis är det förhållandena i landet på andra sidan Bottenhafvet, som mäktigt bidragit att skapa min mening i detta afseende. Af hvad der på senare åren tilldragit sig har jag fått den uppfattning, att faran närmar sig vårt land. Om den skall kunna mötas, beror kanhända på, om denna Riksdag fattar ett afgörande beslut i försvarsfrågan. Derför kan jag icke, herr talman, vara med om något uppskof.

Hvartill skulle för öfrigt ett uppskof tjena? Jo, säger man inom den meningsgrupp, jag eljest inom Riksdagen tillhör, det skulle underlätta genomförandet af behöfliga reformer. Den förnämsta af dessa reformer är utvidgningen af den politiska rösträtten. Men på detta område kan ju ändå icke något definitivt ernås förrän allra tidigast 1903, och ett uppskof på två år i försvarsfrågan är alldeles för långt tilltaget. Af dessa två frågor, försvarsfrågan och rösträttsfrågan, är dock försvarsfrågan det principala; ty om vi hade rösträtt aldrig så mycket, tjänade den oss ändock till intet, om vi icke kunde värna vårt land. Jag kan därför icke vara med om någon sammankoppling af dessa frågor, huru genomskligt jag än anser det varit, att ett förslag till rösträttens utvidgande hade vid denna riksdag förelegat. Jag är för min del så optimistisk, att jag tror, att det rätta skall segra här i verlden, och en utsträckning af rösträtten anser jag endast vara en gärd af rättvisa. Ökade pligter måste föra med sig ökade rättigheter.

De båda andra reformkrafven, om ändringar i skatte- och krigslagstiftningen, äro nu enligt min tanke på så god väg att nöjaktigt lösas, att något uppskof för deras skull ej behöfves. Jag vågar tro detta, oaktadt jag till min ledsnad iakttagit, att de båda i tjänst varande militärerna, öfverstarne Björnin och Bildt, som tillhöra försvarsutskottet, icke deltagit i den slutliga behandlingen inom utskottet af de ärenden, som beröra krigslagstiftningen, och man således saknar något uttalande från militärt håll, i hvad mån militärerna

*Angående
ny härordning
m. m.
(Forts)*

Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)

sjelfva kunna vara villiga att medverka vid reformeringen af krigslagarna.

Hvad sjelfva kärnpunkten i det föreliggande förslaget eller öfningstidens längd beträffar, så kan jag icke annat än böja mig för hvad de fleste af de ansvarige sakkunnige på detta område säga. Sjelf tilltror jag mig icke att bedöma, huru lång tid det erfordras för att bibringa den värnpligtige alla de färdigheter, som under olika förhållanden kunna vara erforderliga för en god soldat, och att nöta in dessa färdigheter, så att de sitta qvar under alla de år, tjenstgöringsskyldigheten varar. Men då jag af erfarenhet från andra områden vet, att i de allra flesta fall den, som är bäst tränad, afgår med seger, och då jag tillika vet, att militärerna i de länder, med hvilka vi kunde komma i fiendskap, öfvas vida längre tid än nu är af Kongl. Maj:t föreslaget, så måste jag ansluta mig till Kongl. Maj:ts förslag i denna punkt. Dock må jag bekänna, att jag hyst och ännu fortfarande hyser tvekan, huruvida det verkligen kan vara nödvändigt att hafva en lika lång öfningstid för värnpligtige af alla vapenslag.

Ehuru jag kan förstå, att det från militärt håll kan anses vara betänkligt, att en sådan inskränkning göres i fråga om öfningstidens förläggning, som utskottet i anledning af herr Mallmins med fleres motion föreslagit, förmodar jag dock, efter det uttalande herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet hade på förmiddagen, att denna sak skall låta ordna sig, synnerligast om Kongl. Maj:t eger att för hvarje särskildt fall annorlunda förordna, såsom ju utskottet föreslagit.

Jag anhåller för min del, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i den föredragna punkten.

Herr Höjer: Herr grefve och talman! Mine herrar! Sedan jag på förmiddagen hade det nöjet att instämma med min ärade kollega här på höger hand, hade det varit min afsigt att få sitta i lugn i min stol på parketten och höra det retoriska tornérspelet i Andra Kammaren, der aktörer skulle komma att uppträda med större förmåga att ledigt röra sig än jag.

På förekommen anledning har jag emellertid mot min vilja nödsakats att begära ordet för några ögonblick för att till kammarens protokoll endast med några få ord få antecknadt, att jag, likasom många med mig, kommer att ansluta mig till den uppskofspolitik, mot hvilken friherre Ericson anmodade Andra Kammaren att så mangrant som möjligt göra front, och jag skall tillika be att få i korthet angifva de skäl, som förmått mig att i denna viktiga fråga sluta mig till getterna, då det stått mig fritt att ställa mig bland de rättrogna, der jag tillika skulle hafva fått nöjet att råka mina vänner herrar Zetterstrand och Ernst Carlson.

De skäl, jag har att ansluta mig till uppskofpolitiken, äro hufvudsakligen tre. Jag vill uppskof icke på bestämd tid, utan på kortast möjliga tid, då jag såsom varande optimist tror, att den slutliga organisationen af vårt försvar i allt fall skall kunna genom-

föras vid den tidpunkt, Kongl. Maj:t från början afsett. Jag har anslutit mig till uppskofspolitiken just på grund af försvarsfrågans utomordentliga betydelse och omfattning. Den är i mina ögon, likasom i herrarnes, landets vitalfråga, en fråga, som omöjligen kan falla, förrän den blifvit löst till fäderneslandets båtnad; men denna försvarsfråga har icke, såvidt jag begriper den, det relativt inskränkta omfång, som regeringen behagat gifva henne. Regeringen har fattat henne endast såsom en militärisk fråga och såsom en finansiell och har därför åtnöjt sig med att framlägga ett — jag är derom fullt öfvertygad — ytterst omsorgsfullt utarbetadt härordningsförslag och på samma gång meddelat Riksdagen och landet en briljant framtidsbild i den högre finansen. Men försvarsfrågan är större än så; den är icke blott en militärisk och finansiell, utan äfven en politisk och social fråga, och just därför att hon har denna kolossala omfattning, tror jag, att det vore lämpligt, att man lemnade vårt folk en något längre tid, än som hitintills stått det till buds, för att söka genomtränga Kongl. Maj:ts förslag till hela dess innehåll, samt fatta försvarsfrågan i *hela* hennes innebörd, och, sedan detta skett, låte valmännen gå till valurnorna och utse sina representanter på grundvalen af försvarsfrågan allena. Detta har för mig varit en hufvudanledning att intaga den ståndpunkt, på hvilken jag nu står.

Den andra anledningen har varit den, att för mig, likasom i allmänhet för personer af liberal uppfattning, det syntes nödvändigt, att andra reformer, som enligt många frisinna personers uppfattning med den nya försvarsorganisationen ega samband, samtidigt genomföras eller åtminstone i sina grundprinciper af statsmagterna accepteras. Det senare — så långt vill jag gifva med mig — bör vara fallet med rösträttsreformen; det förra bör ske med skatte-reformen och revisionen af den militära lagstiftningen och rättskipningen.

Nu kunna herrarne ställa den frågan till mig, om det icke är nog med det uttalande, som fått sin plats i utskottets betänkande rörande skattereformen å ena sidan och den militära lagstiftningen och rättskipningen å den andra. Jag håller visserligen utskottet räkning för dess utlåtande i dessa båda punkter, men jag har varit riksdagsman för länge — det må jag uppriktigt bekänna — för att taga blotta principutlåtanden såsom kontant valuta; jag tror icke på vackra löften, jag vill gerna hafva kontant betalning. Jag påminner mig i detta afseende ett finansiellt utlåtande af det särskilda utskottet den 16 november 1892 och en på detta utlåtande baserad riksdagsskrifvelse af den 27 november samma år, två aktstycken från den minnesvärda urtima Riksdagens dagar. Detta utlåtande och denna riksdagsskrifvelse med de löften de innehöllo voro tre år derefter icke mera värda än det papper, på hvilka de voro skrifna eller tryckta.

Jag har äfven ett tredje skäl, hvarför jag efter ett moget öfvervägande trott mig i försvarsfrågan böra intaga en afvaktande ställning. Jag anser, att man bör bereda Kongl. Maj:t tillfälle att justera sitt vid denna riksdag framlagda organisationsförslag. Jag

Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)

Angående
ny hörordning
m. m.
(Forts.)

ber att få förklara mig. — Jag vet, att många af mina riksdagskamrater och andra lefva i den tron, att vår regering i försvarsfrågan vid denna riksdag sagt, om icke ett ord, som står till evig tid, så åtminstone ett sådant, som gäller en lång följd af år. Nej, mine herrar, det är icke så; det förslag, som regeringen framlagt för denna Riksdag, är endast en etapp på vägen, icke slutmålet. Huru många år tron I, mine herrar, att det dröjer, till dess regeringen framkommer med ett nytt förslag, hvori regeringen erkänner olämpligheten af att gifva samma öfningstid åt infanteriet och specialvapnen, för att icke nu tala om den genomgripande förändring, som en gång blir nödvändig, då vi måste öfvergå från det blandnings-system af värnpligtige och värfvad stam, som vi *nu* skulle acceptera, och till det rena värnpligtssystem, som är det enda slutgiltiga. Det blir nödvändigt att utsträcka öfningstiden öfver ett år äfven i det fall, att den nuvarande utbildningsmetoden skall bibehållas, en utbildningsmetod, som fordrar icke först och främst att kunna marschera eller skjuta väl, utan den krigslydnad och disciplin, hvilken på generalstabshåll fattas icke såsom »den medvetna pligtkänslan» utan såsom »den egna personens fullständiga uppgående i förmännens vilja och tjänstens föreskrifter». Denna utbildningsmetod förskrifver sig icke från Preussen; den har äldre anor och går tillbaka till 1500-talet, då den i sina viktigaste detaljer tillämpades af en bland världshistoriens mest remarkabla män, Ignats Lojola, jesuiterordens stiftare. Han är en bland de största organisatörer, som verden haft. Han var som bekant stiftare af jesuiterorden, detta samfund af andens stridsmän, som stälde sig i påfvemagtens tjänst och kämpade för den sanna tron; han gaf äfven pedagogiska råd, huru man skulle uppfostra ordens unga adept, på det att de skulle blifva ett lydigt verktyg för den öfverordnades vilja. Medlet var »drillen» och dressyren icke under *ett*, men under många år, till dess novisen var vorden ett »lignum atque cadaver», ett böjligt rö, ett blindt redskap i sina förmäns hand.

Det är detta system och icke något annat, som man nu, naturligtvis med vissa modifikation, tillämpar vid träningen och dressyren af soldaterna i de stora militärstaterna. Men icke kan väl någon af herrarne tro, att dessa stater, om de blott komma till målet, fråga mycket efter, om utbildningsmetoden kräver två eller tre eller — som fallet är med vår östra granne — fem år? Näppeligen kan man heller tro det vara möjligt, att vår krigsstyrelse skall i längden nöja sig med att »drilla» våra soldater endast *ett* år, när den vet, att vi löpa fara att kanske i morgon komma i strid med en stormagt, der dressyren räcker uti fem. Nej, *antingen* komma vi att förändra utbildningsmetoden, och då kan det vara tillräckligt med en öfningstid af ett år eller till och med med mindre, *eller* också komma vi att bibehålla det gamla utbildningssättet; men *om* vi det göra, kunna vi icke vara nöjda med ett års öfningstid, utan i så fall måste nog regeringen begära öfningstidens utsträckning ända till två år.

En ärad ledamot af denna kammare slutade sitt anförande på förmiddagen med att utbringa ett »Gud bevare fäderneslandet». Jag

ber att få instämman med denne talare, men jag vill äfven bedja Gud bevara vårt fädernesland från ett allt för långt drivvet tillämpande af ett militäriskt utbildningssystem, der medborgaren skjutes åt sidan och medborgaresinnet hindras i sin utveckling och der man frambringar endast den mer eller mindre väl dresserade soldaten. Det är med ett sådant utbildningssystem, som man, derest det drifves till sin spets, hemfaller åt militarismen och den militära kastandan, hvilken är det afskyvärdaste af allt.

*Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)*

Herr Lindgren i Oskarshamn: Det råder väl numera föga eller ingen meningsskiljaktighet derom, att vårt försvar bör omorganiseras och förbättras och att det enda sättet att nå detta mål är att ändra systemet och öfvergå till allmän värnpligt. Men dermed är också enigheten i det stora hela slut, och olika åsichter göra sig sedan gällande i mångt och mycket. Många yrka på, att frågan icke positivt afgöres vid denna riksdag, utan att en utredning först skall verkställas rörande åtskilliga förhållanden, särskildt sådana, som ha samband med den ekonomiska sidan af frågan, och de önska att först få till stånd vissa reformer, som stå i gemenskap med vår härordning, såsom omorganisation af vårt militära rättsväsende och mycket annat. Jag medgifver villigt, att frågans stora vikt och djupt ingripande betydelse fordrar försigtighet och betänksamhet, och att de stora och dryga kostnader och tunga bördor, som äro förknippade med ett sådant förslag som detta, måste väga synnerligen tungt och hafva ett stort inflytande, när det gäller att fatta beslut i frågan, men jag hyser likväl den uppfattningen, att då nu vår försvarsfråga i sin helhet å nyo blifvit bragt å bane, bör man försöka att, såvidt det är möjligt, lösa den vid denna riksdag. Jag tror mig nemligen hafva funnit, att om stora frågor, äfven rörande vårt försvar, en gång blifvit uppskjutna, hafva de en viss benägenhet att än ytterligare skjutas upp och sättas å sido, innan ett lyckligt resultat kan uppnås, och dessutom fordrar ju det fullständiga genomförandet af ett förslag sådant som det nu förevarande många år, och då är det väl skäl uti, att vi hellre först än sist, för att icke säga allt för sent, söka att föra vårt försvarsväsendes utveckling i den riktning, i hvilken vi önska, att den skall gå.

Finansdepartementet liksom utskottet har visat, att landet eger bärkraft för de bördor, som man nu vill pålägga, och den betungande uppoffring, som hvarje värnpliktig måste underkasta sig för fullgörandet af sin värnpligt, den uppfatta och beakta vi alla, men den är ju nödvändig för fosterlandet, och jag för min del är öfvertygad, att denna värnpligtstid kan få, och jag hoppas, att den också skall få, ett välgörande inflytande på de värnpligtiges utveckling i såväl kroppsligt som andligt hänseende.

De önskemål, som blifvit framställda af dem, hvilka anse, att ett uppskof med frågans lösning vore det bästa, omfatta ju både den ekonomiska sidan af frågan, såsom bördornas rättvisare fördelning, och den politiska sidan. För dessa önskemåls vinnande intresser jag mig lika lifligt som någon annan, men jag är öfvertygad

Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)

om, att dessa frågor kunna lösas äfven efter försvarets ordnande utan att på grund deraf eller derigenom några särskilda svårigheter skola uppstå.

Jag har velat anföra dessa ord för att gifva till känna min ståndpunkt i frågan, och af hvad jag anført framgår, att jag kommer att sluta mig till dem, som önska ett positivt resultat redan vid denna riksdag. Jag yrkar för den skull bifall till den af herrar Hjelmérus, Nylander och Lindblad afgifna reservationen.

Herr Andersson i Vestra Nöbbelöf: Herr talman, mina herrar! Då Kongl. Maj:t vid denna riksdags början framlade sin proposition om ordnande af vårt försvar, var jag för min del af den bestämda öfvertygelsen att så långt, som jag ansåg landets bärkraft räcka till, vara med om en lösning af den för oss så viktiga frågan. Jag stälde mig då också inom utskottet på den ståndpunkten, att vi borde taga ett förslag, som omfattade åtta månaders öfning för de värnpliktige, men då inträffade det, att just dessa tre reservanter, som nu vilja hafva ett dylikt förslag med en öfningstid af åtta månader, framkommo med ett helt annat yrkande. När emellertid det slutliga afgörandet af frågan så sent på riksdagen, som nu varit fallet, förekom inom utskottet, vågade jag för min del icke gå in på, att så väsentliga förändringar, som nu ifrågasatts, skulle göras i det kongl. förslaget.

Jag och mina medreservanter hafva här blifvit klandrade för, att vi icke gjort någon åtskillnad i fråga om de olika vapenslagens öfningstid, men, mina herrar, de talare, som klandrat oss för denna sak, hafva sjelfva genom att yrka bifall till herr Hjelmérus' m. fl. reservation gjort sig skyldiga till just detsamma, som de nu klandra oss för, ty herr Hjelmérus och hans medreservanter hafva icke heller de föreslagit olika öfningstid för de olika vapenslagen. Jag och de, som förenat sig med mig, hafva, som sagdt, så sent på riksdagen som nu icke kunnat gå med på en förändring af det kongl. härordningsförslaget, hvilken skulle i så väsentlig mån förändra detsamma, då så kort tid af riksdagen återstod, att det enligt vår mening ej var möjligt få en utredning till stånd, på hvilken man med någon tillförsigt skulle kunna bygga ett förslag, utan vi ha varit nödgade att endast föreslå, att Riksdagen ville skrifva till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande för nästkommande Riksdag af ett nytt härordningsförslag, gående ut på en öfningstid af åtta månader.

Här har talats mycket om faran af att uppskjuta med denna frågas lösning till en kommande riksdag, denna riksdag må nu komma i höst eller nästa år eller när helst regeringen vill framlägga ett nytt förslag, och man har fått den uppfattningen af hvad som här yttrats af de talare, hvilka framhållit denna fara, att vi icke hade något försvar alls, utan stode alldeles skyddslösa. Men vi böra likväl erinra oss, att det icke är så synnerligen länge sedan vi antogo en ny härordning, och denna har väl i alla fall ganska betydligt stärkt vårt försvar; vi hafva ju en här på mellan 60 à 70 tusen man, bestående dels af indelt manskap och dels af värfvade stamanstälde

och f. d. stamanställe, som kunna inkallas vid mobilisering, och alla dessa hafva fått minst 2 à 3 års öfning; dessutom erhålla våra värnpligtige numera 90 dagars öfning. Vi stå således icke alldeles så skyddslösa, som man här har velat göra gällande.

Det kan icke annat än förefalla litet märkvärdigt att få höra sådana ord, som vi i dag hörde af en talare på norrköpingsbänken — ett målände i det blå, som det kallades för af en annan talare — åtminstone föreföll det mig ganska besynnerligt, att han slutade med att yrka bifall till ett förslag, som allenast omfattade åtta månader; vi väntade alla, att han skulle sluta med att klandra Kongl. Maj:t, för att Kongl. Maj:t icke gått långt nog, och så stannade han vid att finna förslaget om åtta månader tillfredsställande, och det kan, som sagdt, icke annat än förvåna mig. Men jag kan knappast förstå, hvad det skall tjena till att yrka bifall till ett förslag, som går ut på åtta månader, när det uttryckligen blifvit sagdt från statsrådsbänken af herr statsministern och af herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, att regeringen icke kan acceptera ett sådant förslag.

Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, yttrade något, som jag icke riktigt förstod, kanske därför att jag möjligen missuppfattade honom. Han sade nemligen att man förr hade den åsigten, att infanteriet icke behöfde så lång öfningstid som kavalleriet, fältartilleriet och ingenjörtrupperna m. fl., men att man numera ansåg, att infanteriet på grund af de ändrade taktiska förhållandena behöfde lika lång öfningstid som de nämnda specialvapnen, det vore nemligen nu så, att infanteriet utförde striden i spridd ordning, och därför måste hvarje man vid detsamma veta hvad han skall göra. Men detta öfverensstämmer ju icke med hvad Kongl. Maj:t sjelf säger i propositionen, ty der står alldeles tydligt, att det erfordras längre öfning för kavalleriet och för de med dem likställda specialvapnen än för infanteriet. Då man emellertid icke kan införa någon sådan olika lång öfningstid, har man tillgripit den utvägen att hafva en stor styrka volontärer.

Vidare yttrade herr statsrådet, att i fall riksdagen skulle antaga ett förslag, som omfattade åtta månaders öfningstid, vore det alldeles nödvändigt, att man bibehölle hälften af den indelta stammen. Jag kan emellertid icke inse, att detta skulle blifva nödvändigt. De nuvarande indelta soldaterna hafva ju, på ett par undantag när, att genomgå en rekrytskola på 100 dagar första året, under andra året skola de deltaga i ett regementsmöte på 22 dagar samt derefter ytterligare genomgå en rekrytskola på 50 dagar och en förberedande korporalskola på 50 dagar, alltså sammanlagdt en öfningstid af 222 dagar, således 18 dagars mindre öfning, än hvad vi i vår reservation föreslagit för alla värnpligtige. Jag kan sålunda ej förstå, hvarför en del af indelningsverket skulle bibehållas, då enligt min mening de värnpligtige skulle med den föreslagna utbildningen blifva bättre fältsoldater än dessa indelte 40 à 50 ars gamla män.

Jag tror därför, att det icke skulle skada, om regeringen nu lemnade oss ett års uppskof med denna fragas lösning, så att vi

*Angående
ny hörordning
m. m.
(Forts.)*

Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)

finge tid att ytterligare sätta oss in i frågan. Man kan ju äfven tänka sig den lösningen, att specialvapnen få en längre utbildningstid än infanteriet, huru mycket längre kan jag icke nu säga, men hvad infanteriet beträffar, är jag för min del öfvertygad derom, att åtta månader äro tillräckliga för detsammes utbildning.

En talare här har påpekat, att man i artiklar, som stått att läsa i åtskilliga tidningar och tidskrifter, framhållit det nu föreliggande förslaget brister, men att det icke har stått några namn under dessa artiklar, hvadan det var ovisst, om de voro af fackmän. Ja, det förvånar mig icke alls, ty jag har hört många officerare, som mycket skarpt kritiserat förslaget, men de hafva alla slutat med att säga: Tala för all del inte om, att jag nu har sagt detta! Sålunda är det ganska förklarligt, att man icke ser några namn under dessa offentliga uttalanden, de veta ju, att det är hvarken lämpligt eller passande för en underordnad att kritisera offentligt ett sådant förslag som detta, hvilket skall drifvas igenom på det ena eller andra sättet.

General Ericson sade, att jag varit konsekvent i denna fråga, i det att jag aldrig velat vara med om hvad Kongl. Maj:t föreslagit i fråga om härväsendet. Ja, jag skulle kunna säga detsamma om general Ericson, nemligen att han också alltid varit konsekvent i denna fråga, ty han har ju ständigt röstat för allt det, Kongl. Maj:t härvidlag begärt, och således kunna vi taga hvarandra i hand och anse, att vi varit lika goda båda två. Men jag vill dock säga det, att jag för min del icke alltid varit så konsekvent, ty jag har många gånger varit med om att biträda mycket långt gående förslag i denna väg, äfven om jag icke kunnat gå med på allt det, som här blifvit föreslaget. Jag var ganska gynsamt stämd mot det förslag, som 1883 förelåg i fråga om stärkandet af vårt lands försvar, och hvad förslaget af år 1892 angår, så undrar jag verkligen, hvem det var, som hade rätt, jag eller de herrar, som drefvo igenom detsamma; jag tror verkligen, att det ligger tillräckligt vittnesbörd för, att det förslaget var dåligt, i den omständigheten, att det icke har kunnat ega bestånd i mer än nio år; och i befästningskomitén, der general Ericson icke var med och icke heller, som det förefaller, läst reservationerna vid komitébetänkandet, var jag i hufvudsak af samma mening som komitén, så när som i fråga om det stora förslaget om Bodens befästande, hvilket jag icke kunde gå med på, då jag ansåg, att man icke dervidlag borde hafva för brådt i början, utan att man gjorde bäst i att gå sakta i början och sedan fortsätta undan för undan. Jag får sålunda upprigtigt säga det, att jag icke skäms för hvad jag åtgjort i fråga om vårt försvar.

Jag och mina medreservanter hafva äfven klandrats för, att vi nu vilja ha ett uppskof, med frågans lösning till nästa år. Jag kan emellertid icke förstå, hvad det skulle ligga för fara i ett sådant uppskof, ty jag är öfvertygad derom, att äfven om vi uppskjuta förslagets antagande till nästa år, kan likväl dess genomförande sedan så forceras, att vi om 12 år stå på alldeles samma punkt, som vi då skulle intaga, om vi bifölle förslaget redan i år.

Jag vågar storligen betvifla, att landets bärkraft i ekonomiskt afseende är så stor, att man med jemnmod kan pålägga landet de tunga bördor, som blifva en följd af Kongl. Maj:ts förslag. Deremot kunna vi möjligen bära de bördor, som detta förslag om åtta månader pålägger. Men jag önskar dock, att vårt skatteväsen i så fall ordnas på ett bättre sätt, ty jag anser det icke vara rätt, att de erforderliga medlen uttagas på den indirekta beskattningens väg; det går icke an i längden, mina herrar, att på samma gång som man af de små i samhället fordrar stora personliga uppoffringar äfven pålägga dem större kontanta utgifter. Det är här fråga om uttagande i direkta skatter af 10,000,000 kronor, och denna summa är ju icke så stor i förhållande till hela vår budget, men dessa skatter drabba dock relativt hårdare de små inkomsthafvarne än de större; visserligen få ju alla sina skatter fördubblade, men det är dock mera kämbart för en person, som nu betalar t. ex. 10 kronor i skatt, att utgifva dubbla denna summa, än det är för en persom med 20 à 30,000 kronors inkomst att undvara en summa, som är dubbelt så stor som hans nuvarande skatt.

Utskottet har nu föreslagit, att Riksdagen måtte aflåta skrivelser till Kongl. Maj:t angående skattefrågan och krigslagstiftningen, och jag tror, att dessa skrivelser äfven blifva antagna af Riksdagens båda kamrar, ty Första Kammaren är nog icke så noga med hvilka löften den ger härvidlag, om blott Andra Kammaren antager det nu framlagda härordningsförslaget; men om dessa löften verkligen blifva infriade, torde nog vara osäkert, åtminstone har erfarenheten lärt mig, att man först måste se svart på hvitt, innan man vågar tro några sådana löften. Det intima samband, som jag anser råda mellan sjelfva försvarsfrågan och den ekonomiska sidan af densamma, skattefrågan, gör, att jag icke kan vara med på, att dessa frågor skiljas åt, utan ovilkorligen måste hålla på, att de lösas samtidigt.

Hvad krigslagstiftningsfrågan ytterligare beträffar, har ju, som bekant, en komité blifvit tillsatt i och för revision af krigslagarne, och jag förmodar, att denna komité skall göra sitt bästa samt att Riksdagen sedan ser till hvad som bör göras i det hänseendet, och att Riksdagen låter denna lagstiftning blifva sådan, att icke personer, såsom nu är fallet, kunna häktas utan dom och ransakning; reformarbetet bör med ett ord gå ut derpå, att man med tillfredsställande lagar skyddar dem, som nu icke taga tienst för att som förr bilda en yrkeshär, utan som tagas ut för att i årtal tvingas in i krigstienst. Äfven denna fråga bör lösas samtidigt med sjelfva försvarsfrågan.

Hvad återigen rösträttsfrågan beträffar, så har jag icke satt i fråga, att den skulle lösas samtidigt med försvarsfrågan. Om ett förslag om utvidgning af värnpligten kommer att träda i kraft, blir antagligen krafvet på en lösning af rösträttsfrågan så ooftergifligt, att den frågan kommer att lösas af sig sjelf. Det tydligaste beviset derpå är väl, mina herrar, det, att personer, som förut uttalat sig mot all utsträckning af rösträtten, såsom herrar Sandwall, Åkesson,

*Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)*

*Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)*

Trapp m. fl. här i dag instämt med en talare på östgötabänken, hvilken förklarar, att han på det ifrigaste önskade en lösning af rösträttsfrågan. Jag tror således, att vi icke behöfva vara rädda för, att icke rösträttsfrågan skall lösas, sedan den nu fått sådana förkämpar.

Mina herrar! Jag vill icke längre uppehålla kammarens tid, då det ju här är flera, som vilja yttra sig i frågan, men jag vill i alla fall hafva det sagdt, att jag icke kan inse annat, än att försvarsfrågan skall vinna på ett uppskof och att jag tror, att det för vårt försvar skulle vara sämre, om ett förslag rörande detsamma toges förhastadt och utan att hafva fått den förberedande granskning, som det verkliga tarfvar och den viktiga frågan oundgängligen kräfver, än om frågan uppskjutes och regeringen beredes tillfälle att egna densamma en grundlig, förberedande behandling, med hänsyn då tagen äfven till de synpunkter, som jag nu framhållit.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den af mig m. fl. afgifna reservationen.

Häruti instämde herrar *Anderson* i Hasselbol, *Jönsson* i Färeköp, *Persson* i Borrby och *Emthén*.

Grefve Hamilton: Herr talman, mina herrar! Jag måste, då ingen annan talare ännu har gjort det, börja med att protestera mot ett här fäldt yttrande, och jag gör det äfven med risk, att någon möjligen skulle anse, att jag vill mot mina kamrater uppträda som mentor.

Här yttrades för en stund sedan af en ärad talare på örebro-bänken bland annat märkligt äfven det, att han medgaf, att det funnes lysande undantag, der vårt armébefäl icke utöfvade öfver-sitteri mot manskapet, men, sade han, det vore dock endast undantag. Jag anser icke, att ett sådant yttrande här kan få passera oanmärkt. Jag undrar, hvad den ärade talaren skulle säga, om jag med erinran om de yttringar af råhet, kitslighet och öfvermod, som stundom förekomma hos allmogens söner, t. ex. när de samlas för att rycka in till beväringsofningarna eller andra tillfällen, skulle fälla en förkastelsesdom öfver landets hela ungdom och säga, att det visserligen funnes undantag, då icke råhet, kitslighet och öfvermod var för denna ungdom utmärkande, men att det i alla fall endast vore undantag, jag tror, att han då skulle säga till mig, att detta vore ett osannfärdigt och otillständigt yttrande, och jag tror, att han deri skulle hafva aldeles rätt.

Min värderade vän, som sist hade ordet, yttrade något, som jag nästan hade väntat mig att få höra från det hållet. Han sade, att han hyste stora tvifvelsmål om, huruvida landet verkligen skulle kunna bära de ekonomiska bördor, som skulle blifva en följd af Kongl. Maj:ts förslag, medan han deremot trodde, att vi skulle kunna bära de bördor, som skulle följa af antagandet af ett förslag, som omfattade en öfningstid af åtta månader. Detta hans uttalande, att landet lugnt kan bära kostnaderna för det förslag, som han tänkt sig i

framtiden blifva det gällande, är emellertid för mig det bästa beviset för, att här icke föreligger någon fara för att nu antaga Kongl. Maj:ts förslag. Ty, mina herrar, icke beror väl vår ekonomiska välfärd derpå, huruvida 12 år härefter vår budget skall komma att ökas med tre eller fyra millioner kronor eller ej, så stor skulle nemligen den ungefärliga skillnaden bli i fråga om kostnaderna för Kongl. Maj:ts förslag och förslaget om åtta månader. Ja, om vår ekonomiska välfärd är beroende af en sådan summa, då är det sannemligen icke mycket bevänt med oss. För min del tror jag emellertid, att vi stå mycket fastare än så, och den finansplan, som här framlagts, ådagalägger ju också alldeles tydligt, att vi kunna stå ut med de ekonomiska bördor, som följa af det kongl. förslaget.

Då man här inlåtit sig på kritik af denna finansplan, ser det nästan ut, som om man hade glömt bort, att det svenska folkets beskattningsrätt utöfvas af Riksdagen. Denna finansplan är enligt min tanke icke något annat än ett räknestycke, der finansministern genom att taga vissa nära till hands liggande skatteformer, som nu finnas eller på grund af omständigheternas magt kunna ifrågasättas, räknar ut, att vi utan svårighet kunna få i hop de penningar, som behöfvas. Detta tror jag ock, att han har visat.

Räknestycket kan emellertid utan tvifvel äfven göras på annat sätt, som kanske en och annan skulle finna för sig mera tilltalande. Exempelvis skulle de medel, som icke kunna vinnas genom ökning af inkomstbevillningen, enligt mitt förmenande, till väsentlig del kunna anskaffas endast genom en större utsträckning af stämpel-skatten och ett vidsträckt anlitande af tobaksbeskattningen, icke under form af tull, utan så, att staten sjelf öfvertager denna industri. På det sättet skulle man ju kunna undvika åtskilliga af de skatter, som omtalas i finansplanen och hvilka från visst håll betecknats som så förhatliga.

Samme ärade talare återförde i minnet urtima riksdagen 1892, då han och jag kämpade sida vid sida. Jag tror dock, att han såväl som många andra missminna sig i detta fall. Han talade om, huru regeringen och officerarne sökte stämpla det då framlagda förslaget såsom fullgodt. Nej, det gjorde de icke. Det var andra personer, som sökte fastslå, att, om vi antogo förslaget, vi icke skulle behöfva gå längre. Hvad mig sjelf angår, så afgaf jag till försvarsutskottets betänkande en reservation, deri jag tillät mig framhålla, att redan i den framlagda propositionen krigsministern tydligt angifvit, att förslaget icke vore fullgodt, icke kunde betraktas annat än sasom en öfvergångsform. Jag har under de senare veckorna, då försvarsfrågan så mycket ventilerats bland kammarens ledamöter, många gånger kommit att tänka på urtima riksdagen 1892 och min ställning till frågan då. Jag motsatte mig det då framlagda förslaget ingalunda endast därför, att jag inbillade mig, att, om man framkommit med ett fullgodt förslag, man redan då skulle kunna fått svenska folket att acceptera detsamma, utan därför, att, hvilket jag också uttalade, jag storligen fruktade för, att man å ena sidan skulle vilja fastslå detta öfvergångsförslag sasom något fullgodt, och å den

*Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)*

Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)

andra sidan godkänna en uppfattning, enligt hvilken Sveriges försvar skulle köpas af dess söner, emedan det då skulle visa sig, att nästa gång vi ville taga ett steg framåt vi icke skulle komma någon vart, därför att vi icke hade någonting att köpa för. Jag undrar, om jag den gången hade så alldeles orätt. Det skulle glädja mig, om utgången af denna Riksdags beslut i försvarsfrågan komme att visa, att jag verkligen hade det. Men hvad som senare förekommit har nog visat, att jag hade allt för rätt. Det är så många köpeskillingar, som nu begäras. Man begär uppskof. Ett sådant vore ju i och för sig icke så farligt. Jag hör icke till dem, som anse, att det skulle vara så förskräckligt. I fall omständigheternas magt fogade det derhän, att med försvarsfrågans lösning komme att anstå ett eller annat år, skall jag deröfver icke utbrista i något klagorop. Men orsaken, hvarför jag och de med mig i frågan liktänkande motsätta oss uppskof, ligger just i anledningen till uppskofvet. Man begär det under uttryckligt uttalande af, att man vill uppskjuta frågan, för att den skall kunna sammankopplas med en hel mängd andra frågor. Man vill sålunda sammankoppla denna, enligt min mening, fosterlandets största fråga med en utsträckning af den politiska rösträtten, reformer i skatte- och krigslagstiftningen, med skatt på — jag tillåter mig citera ordagrant — lemmalösa, lytta och plattfota — särdeles tilltalande skatteobjekt, i förbigående sagdt — med inlösen af frälseskatteräntor, med förenkling i uniforms-väsendet, med kasernernas förläggande på landsbygden och åtskilligt annat. Man säger måhända, att detta är ett skämt; icke kan det väl vara meningen att sammankoppla försvarsfrågan med alla dessa frågor. Jo, så vidt jag kan finna, är det verkligen meningen. De personer, som uppträda och tala derom, äro minsann inga skämtare, utan de tala fullt allvarligt, och de ha åtskilliga bakom sig. De må protestera och säga aldrig så mycket, att här icke är meningen att göra den ena eller andra frågan till vilkor för att fosterlandet skall få ett försvar, utan endast att dessa viktiga frågor skola afgöras samtidigt med försvarsfrågan, jag svarar dem ändock, att ett sådant tal är fullständigt meningslöst eller, om det innehåller någon mening, denna är för mig allt för subtil. Ty enligt mitt förstånd, följer, att, om frågan A. icke får afgöras utan i samband med frågan B., det innebär, att ett bifall till frågan A. är beroende på, hvad som beslutes i frågan B. Nej, huru mycket man än söker att försköna denna sak, är det dock meningen att sammankoppla försvarsfrågan med en mängd andra frågor; och sedan, när man väl fått dem sammankopplade, skall man — huru var det — vända sig till svenska folket och låta det vid valurnorna afgifva sitt votum öfver denna soppa. Jag ber för min del att i förbigående få säga, att jag icke kan annat än beklaga, om vi skulle komma derhän, att den sjelfständighet vi ega skulle försvinna derigenom, att vi skulle gå till valmännen hvarje gång en stor fråga förelåg och hemta instruktioner.

Det är sålunda många bud, som här gjorts på försvarsfrågan. Ja, så många, att jag vore frestad att, som man brukar på auktioner ropa: »många bud, skilj er åt, skilj er åt, mina herrar!»

Försvarsfrågan står i detta land, såvidt jag vet, märkvärdigt nog icke på något partis program. Männe det nu är meningen att bilda ett parti på basis af försvarsfrågans uppskjutande? De blifvande partimedlemmarne synas samverka enigt i afton, men det tyckes mig, som om de hade olika motiv för sitt syfte. Eller vill t. ex. den ärade talaren på smålandsbänken, mot hvilken jag för en stund sedan vände mig, uppskjuta frågan af samma anledning som herr von Friesen, eller för att den skall sammankopplas med rösträttsfrågan? Och, mina herrar, när I kommen nästa gång, när det stora svenska uppskofpartiet skall sätta upp sitt program, undrar jag, om det icke ändå framkommer någon mera köpslagan och några flera vilkor. Jag skall icke nämna dem, de äro för väl kända.

Nej, mina herrar, lyssnen icke till dessa röster, ty det är alldeles visst, att hvilken fråga här än talas om, från den om inlösen med statsmedel utaf frälseskatteräntorna ända till den om den politiska rösträtten, icke främjas den på något sätt af en dylik sammankoppling.

»Försvar och reformer», det är en vacker devis. Det har verkligen funnits ett ögonblick, då mitt hjerta värmdes vid tanken på, att ett parti skulle bildas i Sverige på den basis. Men, mina herrar, man kan forma den devisen så, att den kommer att lyda: »Intet försvar utan reformer». Jag skall icke fälla något omdöme om den devisen. Jag vill endast säga, att enligt min öfvertygelse kommer svaret, om det partiet lyckas komma till magten, att blifva: »hvarken försvar eller reformer».

Man säger så vackert: det är ju endast fråga om att taga hänsyn till andra lika berättigade intressen. Jag måste bekänna, att jag icke förstår detta tal. Jag kan icke erkänna, att det finnes något intresse, som är lika berättigadt som intresset för fosterlandets försvar. Jag fruktar, att vårt lyckliga land har blifvit bortskämdt. Vi ha så länge lefvat i fred, att vi vant oss vid stora förmåner. Vi ha vant oss vid att lefva såsom ett fritt och lyckligt folk, så att vi alldeles glömt bort, huru det skulle kännas att blifva beröfvade denna förmån. Vi ha glömt bort, att det endast är på nåder vi åtnjuta dem, om vi icke göra allt hvad i vår magt står för att häfda vår yttre politiska sjelfständighet.

På de skäl, jag nu haft äran anföra, kan jag på inga vilkor vara med om, att försvarsfrågan sammankopplas med andra frågor, utan anhåller att få förena mig med dem, som vilja försöka att bringa frågan till afgörande redan vid denna riksdag.

Herr Hedlund: Här har af en talare på jemtlandsbänken och en på nerikesbänken framhållits, att det vore önskligt få en utredning om, hvilken roll flottan borde spela vid landets försvar, innan vi fatta beslut i den nu föreliggande frågan, då landets tillgångar måhända icke skulle tillåta oss att tillgodose både landt- och sjöförsvaret i sin helhet.

Jag vill då blott helt kort påminna derom, att det redan fins en flottplan med uppgift på det antal fartyg af olika slag, som måste

*Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)*

*Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)*

anses erforderligt för att flottan skall kunna utföra sin roll vid försvaret, nemligen att skydda våra kuster. Jag vet icke, hvilken utredning skulle kunna gifva ett annat svar.

Den ärade talaren på nerikesbänken framhöll nyss de gamla skräckbilderna om kasernlifvet.

Låt mig därför dröja vid ämnet litet! I fall man talar med en utländing — jag har talt med många — och frågar honom, hvad hans landsmän säga om sina kaserner, om de äro sådana moraliska röthål för samhället, om man är rädd att skicka sina söner dit, så blir det vanliga svaret blott ett leende. Något sådant känna de alls icke till, svara de. Det är en olycka i vårt land, att vi sedan gammalt ha qvar minnet af de värfvade trupperna, sådana de voro och sköttes för åtskilliga årtionden sedan, äfvensom det kasernlif, som dermed var förknippadt. Vi tänka alls icke på, att vi hafva många andra ställen, der vår ungdom kommer tillsammans, utan att vi behöfva frukta dessa ställen såsom röthål. Jag tror knappast, att någon af herrarne skulle tveka att skicka sina söner till Upsala eller Lund eller till ett landtbruksläroverk. Der är mycken ungdom samlad under vida lösare förhållanden än dem, som råda i en kasern, och med långt flera tillfällen att förgå sig på det ena eller det andra sättet. Tveken I att skicka edra söner dit? Nej, är det icke snarare så, att litet hvar tänker på, att en ung man skall en gång i sitt lif lära sig att stå för sig sjelf, och så får han gå dit. Mig synes det lyckligt, om vi kunde blifva af med ordet »kasern», som väcker så obehagliga tankeförbindelser. Om den i stället helt enkelt kunde kallas krigsskola, tror jag, att derom skulle uppväxa en helt annan föreställning. Hvad som nu kallas krigsskola skulle naturligtvis på grund af denna titelförhöjning i sin ordning få en annan benämning.

Jag ber att få omnämna ett telegram, som många statsrepresentanter antagligen fått här i afton. Vi veta, att i går hölls det i olika städer i vårt land möten för att protestera mot härordningsförslagets antagande vid denna riksdag, och det framhölls dervid, att man skulle verka för uppskof med härordningsfrågans definitiva afgörande, då den nya härordningen endast kunde genomföras i samband med genomgripande reformer, bland dem allmän rösträtt. Jag har velat frambara denna meningsyttring här i kammaren, på det att den måtte intagas i protokollet lika väl som åtskilliga meningsyttringar i motsatt riktning, som redan der fått plats. Jag får emellertid tillägga, att jag icke kan följa den uppmaning, som sålunda blifvit stäld till mig.

Det ligger mycket nära till hands att antaga — och det har också blifvit sagdt — att öfver allt i utlandet skulle en stor fråga som denna blifva hänvisad till folkets dom i form af allmänna nya val. Man förbiser då en viktig skiljaktighet, statsrättsligt sedt, mellan förhållandena der och här. I de land, der sådant faller sig så naturligt, fins det antingen en enda kammare eller också en folkvald, som är faktiskt allena bestämmande i statslifvet.

Här åter hafva vi bredvid Andra Kammaren, som genom nya

Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)

allmänna val skulle få sin tillåtelse att rösta för härordningsförslaget, en annan, lika betydande kammare.

Då så är förhållandet, innebär ett vädjande till folket i form af nya val endast det, att den nya kammaren kommer antingen i bättre läge att kunna tillsammans med den andra kammaren afgöra saken eller också i sämre läge att göra det.

I fall man nu är intresserad försvarsvän och tillika intresserad rösträttsvän, undrar jag, om man icke har rättighet att, i stället för att följa en sådan teori, se till, huru det skulle ställa sig, för den händelse man riskerade allmänna val och finge hit en kammare, vald på dessa båda ifrågasatta programpunkter.

Det kan ju hända, att kammaren blefve så sammansatt, att försvarsfrågan lättare löstes, men lika väl kan det hända, att försvarsfrågan finge sämre utsigt att gå igenom, och tillika att rösträttsfrågan, från att hafva haft bättre, finge sämre chancer. Då hafva vi för teoriens skull gjort en dålig tjänst åt våra valmän, som intressera sig för dessa frågors lösning. Dertill kommer en annan sak. Det skulle leda till en fullständig sammankoppling af dessa frågor, såsom det redan har framhållits, och denna sammankoppling bjuder mig emot icke allenast af politiska klokhetskäl, utan äfven därför att jag icke finner den passande. Jag har en känsla af att det icke skulle göra ett godt intryck i utlandet, om det kunde förmälas, att vårt folk icke vill vidtaga en åtgärd till stärkandet af sitt försvar, som i andra länder med deras redan vida starkare försvarsanordningar förefaller mycket naturlig, om detta folk icke får utsträckt rösträtt.

Jag vill söka klargöra min uppfattning med en liknelse, hvilken är egnad att förstås af dem, som framför allt göra detta yrkande. Antag, att i en fackförening det skulle råda oefterrättliga rösträttsförhållanden, antag tillika, att föreningsrätten hotades. Skulle icke då fackföreningens medlemmar glömma sina inre tvistigheter i afseende på rösträtten och enigt sammansluta sig för att värna föreningsrätten?

Slutligen är det alldeles uppenbart, att, i samma ögonblick som försvarsfrågan ensidigt är löst, man icke därför är af med rösträtten. Kanhända en och annan, som ifrar för att få försvarsfrågan fort löst, är glad öfver, att rösträttsdjefvulen blifvit utesluten från förhandlingarne; men kommen då i häg, mina herrar, att om denna rösträttsdjefvil för tillfället blifvit utdrifven, så kommer det sju sådana djeflar igen, och de komma att klappa hårdt på dörren, och klappa på samvetets och rättskänslans dörr! Tillika kommer det att mer och mer gå upp för försvarsvännerna, att det icke är mycket bevänt med vårt försvar, så länge det är, så att säga, folkets styfbarn. Vi måste komma till samma ståndpunkt som i andra land, der försvaret betraktas såsom folkets gunstling, af folket uppburen och omhuldad. Dit komma vi icke, förrän vi hafva ett försvar grundadt på ren värnpligt, derifrån hvad som kan räknas till yrkessoldater är i det väsentligaste utsöndradt, och dit nå vi icke, förrän folket i sin helhet har medbestämmande rätt vid ordnandet af sin här, eller, med andra ord, förrän rösträtten blifvit väsentligen utsträckt.

Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)

Jag har deremot synnerligen mycket tvekat emellan att med min röst medverka till att få frågan afgjord vid denna riksdag och att lemna min röst till det förslag, som går ut på uppskof till en följande riksdag inom denna period. Jag har emellertid stannat vid den åsigten, att det är bättre att göra ett försök att nu få försvarsfrågan affärdad, därför att vid ett uppskof villkoren växa såsom svampar ur marken. Man vet icke, hur pass en fråga, som för närvarande föreligger jemförelsevis enkel, kan blifva invecklad och intrasslad genom ett uppskof. Om man skulle uppskjuta afgörandet till en annan riksdag i denna period, kunna jemförelsevis få af de önskemål, som man uppställer vid sidan af härordningen, få en slutgiltig lösning. Då sålunda vinsten af uppskof blefve ringa, må man i stället taga fasta på de löften, hvilka redan nu äro gifna. Sedan må de, som lofvat, uppgöra, så godt de kunna, med sitt samvete och sin heder, om de svika dessa löften, som på ett så bindande och otvetydigt sätt blifvit afgifna.

Under sådana förhållanden qvarstår för mig valet emellan den reservation, som föreslår 8 månader, och utskottets förslag. Jag kan icke värja mig för det intrycket, att det förstnämnda förslaget innebär en otillfredsställande halfhetsåtgärd. Dess grund är rekryt-skolan på 5 månader. Man får — förefaller det mig — ovilkorligen den uppfattningen, att på 5 månader kan en ung man icke utvecklas från fullständig okunnighet i militära ting till att blifva en duglig fotsoldat, i stånd att uppfylla de fordringar, som nutiden ställer på honom; ej heller kan den tiden räcka till för att gifva honom den kroppsliga utveckling, den härdning, som behöfs för krigarelivet, detta så mycket mindre, då utgångspunkten är så föga gynsam i det afseendet hos ett folk, hvars arbetare allt mer och mer vänja sig vid arbete inomhus och lifvet inomhus.

Vidare framstår bristen på vinteröfningar. Det är icke allenast för de värnpligtige nödvändigt att lära reda sig ute i det fria under vintern, utan det är också nödvändigt, att befälet lär sig att iakttaga nödig omvårdnad om de värnpligtige under sådana bistra förhållanden.

Slutligen kommer också hänsynen till befälet. Antingen måste man aflöna befälet för hela året, men taga tjänst af det endast under en del af året; eller ock måste man aflöna befälet ur den synpunkten, att det med någon biförtjänst under ett par månader skulle kunna skaffa sig hvad som fattas för uppehållet, hvilket är så godt som omöjligt, eller måste man inskränka valet af befäl till endast de förmögnare i samhället, hvilket begränsar urvalet så, att icke de dugligare, som man eljest skulle taga, då stå att få.

Medan man af förslagen om 8 månader och dylikt får intrycket af halfhet, kan jag icke neka till, att grundsatsen »ett helt år» från början synnerligen mycket tilltalat mig. Det försvarsintresse, som vaknat hos svenska folket, hvilat på känslan af, att vårt nuvarande försvar medför otrygghet: man vill hafva ett försvar, som man verkligen kan lita på, man vill hafva något reelt i försvarsväg. Detta bjudes, enligt min tanke, icke med mindre öfningstid än den, som medgifver fullt systematisk utbildning af soldatskicklighet och kropps-

Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)

lig färdighet. I bestämmelsen af detta jemna år ligger mer än den vidskepelse, man velat spåra, då man ibland frågat: hvarför skall det vara jemnt 365 dagar, hvarför kan det icke lika gerna vara 360 eller 370 dagar? Deri gömmes nemligen den vackra och enkla grundtanken, att hvarje vapenför svensk man skall egna ett år af sin utbildning till fosterlandets försvar. En sådan der enkel grundtanke är egnad att med tiden ingå i folkets medvetande och att blifva en rätt konservativ grundsats, från hvilken det blir mycket svårt att afvika, vare sig uppåt eller nedåt. Fränsedt den fördelen, vill jag icke förneka, att någon jemkning i öfningstidens längd möjligen skulle kunna tjena det militära ändamålet lika bra eller bättre, t. ex. något kortare öfning för fotfolket och något längre för specialvapnen.

På grund af hvad jag nu anfört, herr talman, och då jag tillika är angelägen om, att denna kammare skall stanna redan i år vid ett positivt beslut i försvarsfrågan, ber jag — på samma gång jag nämner, att jag i andra hand kommer att rösta för bifall till förslaget om 8 månaders öfning, d. v. s. herr Hjelmérus' m. fl. reservation — att nu få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Nydal* instämde häruti.

Herr Pantzarhielm: Herr talman! Jag har i min motion och sedermera i min reservation uttalat min ståndpunkt i den föreliggande frågan, så att jag ej har någonting att i sak tillägga. Men jag har af den i dag förda diskussionen funnit anledning att begära ordet.

Första tanken på öfningstidens nedsättande till 8 månader förekom, så vidt jag vet, i min motion, och skälet, hvarför jag framställt denna tanke om, att en öfningstid af 8 månader för infanteriet och dermed jemställda vapen vore alldeles tillräcklig, var icke något hugskott för ögonblicket, utan det, att jag efter moget öfvervägande funnit denna tid vara väl affassad.

Sedan 1892 års härordning blifvit genomförd, utgafs af en framstående militär, dåvarande majoren vid generalstaben Bildt, en bok, som han kallade »konseqvenser». I denna bok yttrar han sig om öfningstiden för infanteriet på följande sätt: »Då bevärigen kommer att deltaga i de större fälttjänstöfningarne, hvilka pläga följas med stort intresse i hela landet, kommer den också att få beröm, ty vid dessa öfningar är befålet allt, blott truppen är så pass öfvad, att den kan följa i elden — med löst krut. Detta beröm blir öfverdrifvet nog, ty bevärigen är populär, har slägt och vänner öfver allt, i pressen med, och det har icke stamsoldaten.» Och vidare fortsättes: »Arméns befäl» — här kommer sjelfva kärnpunkten — »arméns befäl skall noga inse det öfverdrifna i berömmet, men det skall ej förmå att för opinionen tydliggöra stammens företräden. Det skall nödgas intaga sin ställning i härordningsfrågan sålunda: »låt bevärigen få samma öfning som stammen, så må indelningsverket fara.»

Man ansåg sålunda på den tiden inom framstående och tongifvande militära kretsar, att en öfningstid på 8 månader skulle vara

Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)

mer än tillräcklig. Rekrytskolan var nemligen då vid infanteriet 4 månader, ehuru den sedermera utsträckts till 5 månader. Nu sade herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, att skälet, hvarför han föreslagit en öfningstid på 365 dagar, var den erfarenhet, som vunnits vid garnisonsregementena. Men, mina herrar, jag frågar, är det vår mening, *kan* det vara vår mening att utbilda våra värnpligtige till garnisons- och vakttjenstgörande gardessoldater? Jag tror icke, att detta är fallet. Meningen är väl, då vi skola införa en härordning, grundad hufvudsakligen på allmän värnpligt, att de värnpligtige skola få en tillräcklig öfning i vapnens bruk för att i farans stund kunna försvara vårt land; men fredssoldaten och krigssoldaten kunna icke mätas med samma måttstock. Fredssoldatens utbildning, sådan den nu är, går i mångt och mycket ut på att göra honom till en städad och hygglig man i det allmänna lifvet och att sätta en viss pli på honom. Detta sker nu genom den s. k. drillen, som förekommer vid öfningarna. Det är nog sant, att en garnisonerad soldat besitter egenskaper, en viss hurtighet, raskhet och kläm i uppträdandet, som tilltalar det militära ögat, men jag undrar emellertid, om han i krig har mycken nytta af allt detta arbete, som är nedlagdt på denna drill. Jag tror icke det. Jag tror tvärtom, att denna drill är egnad att nedsätta egenskaper hos soldaten, som i krig äro mycket nyttiga. Öfvermod och tilltagsenhet äro goda egenskaper hos en soldat i krig, men i fred anses det för motsatsen. Jag tror därför, att exemplet från de garnisonerade regementena icke är lyckligt funnet.

Det har i dag af herr statsministern, om jag förstod honom rätt, från statsrådsbänken blifvit uttaladt, att statsrådet skulle intaga en afvisande ställning till allt kompromissande i denna stora fråga. Jag kan icke annat än glädja mig öfver detta uttalande. Det har tyvärr i försvarsfrågan blifvit en vana, att, när ett förslag blifvit framlagdt till pröfning, man fäst allt för mycken vikt vid inom Riksdagen uttalade åsikter, och man har därför, i stället för att konsekvent vidhålla ett framlagdt förslag och utjemna de svårigheter, af hvilka det mötts, kringgått dessa svårigheter genom kompromisser. Detta tror jag är det hufvudsakligaste skälet, hvarför försvarsfrågan aldrig kunnat blifva löst i vårt land. Hade regeringen konsekvent fasthållit vid 1875 års förslag, som är det bästa, som blifvit framlagdt i militäriskt afseende, så är jag fullt öfvertygad, att detta förslag i närvarande stund varit genomfördt, och vi hade då icke behöft stå här och öfverlägga om förslag, som — säga hvad man vill — i militäriskt hänseende äro behäftade med stora brister och vanskligheter. Man hade då icke behöft tillgripa värfning för att skaffa de värnpligtige befäl. Ty om regeringen konsekvent hållit på den åsigten, att för att få ett tillräckligt antal befäl, något, hvarpå arméns krigsduglighet i väsentlig mån beror, lottning här liksom i andra länder måste tillgripas, så är jag öfvertygad om, att denna åsigt hade spridt sig till folket, och detta hade insett nödvändigheten deraf. Jag är öfvertygad derom, att om regeringen eller regeringarna hade sagt, att det behöfves olika lång öfningstid

för befålet, specialvapnen och andra truppslag och att man därför äfven för att tillgodose detta behof vid specialvapnen måste tillgripa lottning, jag är öfvertygad, säger jag, att då ingen menniska nu skulle hafva satt sig deremot.

*Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)*

Emellertid är det väl ett faktum, som icke kan bestridas, att, för den händelse värfningen i framtiden skulle misslyckas, arméns krigsduglighet derigenom också sättes på spel. Det synes mig därför, som om det varit bättre, om den nuvarande chefen för landtförsvarsdepartementet hade vidhållit de tankar han en gång uttalat, då han såsom sekreterare i 1882 års komité uttalade sig om bästa sättet för anskaffande och utbildning af befäl för de värnpligtige. Jag tror, att förslaget skulle hafva vunnit derpå.

Såvidt jag kan förstå, är nu genom ett beslut om 8 månaders öfningstid frågan förfallen, ty vi skulle ju icke kompromissa. Då jag, som sagdt, har varit för 8 månaders öfningstid för infanteriet och dermed i fråga om öfning jemförliga truppslag, så har jag dock i min motion framhållit nödvändigheten af en längre öfningstid för specialvapnen. Jag har dervid stödt mig på samma militära auktoritet från år 1892, som jag nyss citerade, nemligen nuvarande öfverste Bildt, som i sin bok »konsekvenser» säger, att, om värfningen lyckas, formen för specialvapnens organisation är funnen och dermed också formen för en ny härordning. Nu har vid kavalleriet, d. v. s. vid kronprinsens husarregemente och lifgardet till häst, värfningen lyckats, ty enligt tabeller, som finnas bilagda generalstabens förslag, äro vakanserna vid dessa regementen icke större än 0,4 à 0,6 procent, och man kan därför säga, att vid dem värfningen har lyckats.

I stort sedt har måhända talet om 8, 10 eller 12 månaders öfningstid icke så stor betydelse i militäriskt hänseende, ty enligt mitt förmenande beror krigshärens värde icke på längre eller kortare utbildningstid, utan det beror på det sätt, på vilket den ledes i striden. Vi hafva många exempel från krigshistorien, då mindre öfvade härar under en genialisk ledning vunnit seger, och vi hafva många exempel derpå, att väl öfvade härar förlorat ett slag därför att ledningen varit dålig.

Det har hela tiden förefallit mig, som om regeringen sjelf aldrig tänkt sig möjligheten att, om jag så må säga, i ett slag genomdrifva hufvudförslaget af det föreliggande härordningsförslaget med dess vinterförläggning och derpå beroende kasernbyggnader, hvilka skulle kräfva summor, som efter våra förhållanden äro häpnadsväckande, med fyra repetitionsöfningar och med en utsträckning af värnpligten från 90 till 365 dagar. Det förefaller mig, som om regeringen icke hade trott, att detta i ett slag kunde genomföras, utan att regeringen skulle nöja sig med att Riksdagen antog förslaget om den första öfvergångsperioden. Derigenom hade arméns krigsvärde i afsevärd grad ökats, och man hade haft tid att närmare öfvertänka, hvad man slutligen skulle vilja stanna vid. Detta är för mig enda förklaringsgrunden dertill, att regeringen helt oförmodadt, kan jag säga, midt under en riksdagsperiod och utan att nationen i sin helhet blifvit tillfrågad i denna i dess lif så djupt ingripande fråga, har

Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)

kommit med detta härordningsförslag, utan att sådana frågor, som stå i organiskt sammanhang med härordningsfrågan, nöjaktigt blifvit utredda och förslag till deras lösning samtidigt framlagda. Riksdagen är därför enligt mitt förmenande för ögonblicket alldeles ur stånd att kunna bilda sig ett bestämdt omdöme i denna fråga, och detta såväl hvad angår öfningstiden som i fråga om kostnaderna, ty dessa omständigheter äro beroende på faktorer, af hvilka flere och de väsentligaste äro för Riksdagen obekanta, särskildt i fråga om kostnaderna.

Här har af flere talare betonats, att denna fråga under 34 år stått på dagordningen. Ja, det må vara sant, men så mycket märkvärdigare är det då, att försvarsfrågan kommit fram i det skick, som nu skett. Det synes då, som åtminstone tiden skulle hafva medgifvit, att de frågor, som stå i organiskt sammanhang med denna, samtidigt blifvit lösta. Såsom synes af min motion, har jag för min del, som man här uttryckt sig, sammankopplat försvarsfrågan med rösträttsfrågan, och för min del anser jag, att den ena icke kan lösas utan i sammanhang med den andra. Jag tror också, att denna gärd af rättvisa mot folket skall tillföra armén en inre kraft, som endast känslan af medborgerlig samhörighet är i stånd att skapa.

Jag skall för ögonblicket icke framställa något yrkande, men får måhända framdeles tillfälle återkomma.

Herr Wavrinisky: Jag har redan förut genom att instämna med herr von Friesen i det slut, hvartill han kommit — att han icke kunnat biträda hvarken Kongl. Maj:ts proposition eller utskottets förslag — tillkännagifvit min ståndpunkt i förevarande fråga. Men då det kunde falla sig naturligt för dem, som känna min ställning såsom utpreglad fredsvän, att deraf draga den slutsats, att jag icke vore vän af en utsträckning af värnpligtstiden, af en utvidgning af vårt försvar genom en fullständig omorganisation af försvarsväsendet på en enhetlig grund med så lång utbildningstid, som kan vara nödvändig för att sätta svenska folkets ungdom i stånd att försvara fosterlandet — för dem, som så kunde tänka, vill jag med bestämdhet uttala, att jag är vär af en utsträckning af värnpligten och af en sådan omorganisation, som jag antydde.

Här har talats om den förevarande »stora frågans» *sammankoppling* med andra frågor. Den tankogång, som i detta tal röjer sig, gifver mig anledning att tillkännagifva, att jag nog ser den föreliggande stora frågan ur en annan synpunkt än de fleste af de talare, som derom yttrat sig. Sjelfva organisationsfrågan kan icke enbart vara den stora frågan. Den stora frågan är, *huru vi skola få det starkaste och bästa försvaret för fosterlandet*. Detta kan man icke få utan att taga hänsyn till det material, hvaraf armén skall bestå. Jag menar för den skull, att *den stora frågan* är den: huru skall man kunna bringa svenska folkets olika lager till samförstånd och solidaritetskänsla i detta hänseende, huru ingjuta hos folket den rätta känslan för fosterlandets försvar, som ej kan byggas på annat än insigten om gemensamt ansvar och samhörighet, väckt genom

lika medborgarrätt för hvar och en; och derjemte: huru afväga de dryga skatterna så, att de falla på de enskilde i proportion till bärkraften, huru ordna krigslagstiftningen, så att den tager hänsyn till olikheten hos det material, hvaraf armén består, nu i förhållande till fordom? — Med hänsyn till dessa förhållanden anser jag Kongl. Maj:ts förslag icke innefatta någon lösning af den stora frågan; efter min syn på saken behandlar detta förslag endast en lösryckt del af densamma och bjuder icke det starka försvar jag åsyftat. Det är mera till skalet än till kärnan, man deruti tagit hänsyn.

*Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)*

I det föreliggande förslaget saknar jag några mycket viktiga reformer, som icke hade behöft uppskjutas, som länge väntat på sin lösning och som beröra ett viktigt moment i arméns försvarskraft. Jag åsyftar i första hand en förändring af befordringssystemet inom armén. Under den tid, den nu till debatt föreliggande frågan varit brännande, har jag från olika delar af landet mottagit skriftliga uppmaningar att göra mig till tolk för krafvet, att de orättvisor i arméns befordringssystem, som nu råda, måtte för framtiden förebyggas och lemna rum för rättvisa; — och den uppgiften skulle jag för öfrigt utan påstötningar utifrån hafva satt mig före. — Jag har för ändamålet studerat rangrullan för de senare åren, och jag har dervid icke kunnat undgå att lägga märke till vissa förhållanden, som jag anser i detta sammanhang böra blifva föremål för kammarens beaktande.

Det är icke utan sin betydelse vid hvilken ålder arméns officerare vinna befordran. Ser man efter äldste löjtnanternas — eller hvad som dermed kan vara temligen jemförligt — yngste kaptenernas ålder, så visar det sig, att vid t. ex. Vestgöta regemente äldste löjtnanten befinnes vara 36 år gammal, vid Bohusläns regemente 37, vid Hallands bataljon 37, vid Vesterbottens regemente 36 och vid Blekinge bataljon 36 år gammal, men att deremot vid Elfsborgs regemente de begge äldste löjtnanternas ålder är 46 år, således 10 år högre än äldste löjtnanternas vid tre af de förutnämnda kårerna och 9 år högre än äldste löjtnanternas vid de båda andra här anförda. — Vid Kalmar regemente slutligen är äldste löjtnanten 45 år gammal.

Sådana ojemnheter i berordningsförhållandena äro, efter hvad man väl kan förstå, egnade att verka nedstämmande och förryckande på den ifver, det nit och det intresse, som bör besjåla befälet. Jag säger detta med så mycket större skäl, som utaf en mig tillhandakommen skrifvelse — hvilken jag dock icke vill uppläsa, emedan uttrycken deri äro så starka — oförtydbart framgår, att det råder en ganska allmän och djup misstämning inom arméns officerskårer öfver det nu till dags gällande befordringssystemet.

Jag sade förut, att med äldste löjtnantens ställning kunde jemföras yngste kaptensens. Det är ju nemligen så, att yngste kaptenen i allmänhet åtnjuter löjtnants lön och att, om vid något regemente äldste löjtnanten blir mycket gammal i graden, han utnämnes till kapten i armén. — Yngste kaptenen vid Vestgöta regemente är 35 år gammal, vid Vesterbottens regemente 37 och vid Blekinge batal-

Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)

jon likaså 37; men vid Skaraborgs regemente är han 41 år, vid Elfsborgs och Kronobergs regementen 45, vid Första lifgrenadierregementet och vid Smålands grenadierkår 47, och vid Kalmar regemente 50 år.

Det är helt naturligt, att sådana missförhållanden icke kunna vara egnade att ingjuta någon anda af kraft hos befälet, och det lider intet tvifvel, att de uttryck af misstämning, som gifvit sig till känna i de bref, jag mottagit, äro till stor del berättigade. Man begär — och har redan länge gjort det — att dessa befodringsförhållanden skola ändras; man begär, att befodringsarna inom kompaniofficersgraderna skola ske *inom vapnet* eller åtminstone inom arméfördelningen. — Jag har här afsett infanteriet. Förhållandena ställa sig gynnsammare vid specialvapnen. Häremot kan emellertid invändas, att det icke skulle vara gynnsamt för en officer vid t. ex. Norrbottens regemente att vid befodran förflyttas till ett skänskt regemente — eller tvärtom. Men en sådan förflyttning behöfde ej ovilkorligen ske. Ty man kunde följa den tyska arméns exempel och befodra subalternofficerare i tur inom vapnet, men låta dem kvarstå vid eget regemente, om de så önska. Derigenom skulle det visserligen, som i Tyskland skett, kunna inträffa, att på samma regemente antalet officerare i de olika subalterngraderna vid olika tider komme att vexla i förhållande till hvarandra. Men detta innebure dock ej någon väsentligare olägenhet, och det skipades härigenom rättvisa ej blott med afseende på befälsgraden, utan äfven med afseende å aflöningen.

Nu är det visserligen sant, att man sökt utjemna de missförhållanden jag tecknat — sökt motverka det ogynnsamma inflytandet af befodran i tur inom regementet — inom hvarje arméfördelning för sig vid befodringar i regementsofficersgraderna. Men äfven dervidlag tyckas missförhållanden hafva yppat sig. Derpå endast ett exempel. Jag skall med afsigt hemta det från den arméfördelning, hvars ärade chef har plats i denna kammare och sålunda kan korrigera min uppgift, i fall den skulle vara oriktig. — Min uppmärksamhet har fäst derpå, att under loppet af 6 månader af år 1898 fyra officerare vid Vestgöta regemente befodrades till regementsofficersbeställningar och att till följd deraf yngste kaptenen vid regementet vann sin grad efter 12 $\frac{1}{2}$ års tjenstetid vid 32 års ålder, under det att — för att taga ett annat regemente inom samma arméfördelning till jmförelse — vid Vermlands regemente yngste kaptenen på grund af »dålig tur» först efter 20 års tjenst och vid 43 $\frac{1}{2}$ års ålder nådde kaptenegraden.

Det är af den upprigtigaste önskan, att ett bättre förhållande må komma att råda i de af mig nu berörda hänseenden, som jag upptagit denna fråga här i kammaren. Jag tror, att likaså viktigt som det är, att arméns menige äro besjälade af villighet och nit för sin uppgift, likaså nödvändigt — om ej ännu nödvändigare — är det, att det befäl, som skall utbilda manskapet, har ett lefvande intresse för sitt kall, eger känslan af rättvisa i befodringsväsendet och omtanke om dess väl i öfrigt. — Jag vill därför i detta sammanhang

be att få till herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet rigta en vördsam anhållan, att han må upptaga den af mig här åsyftade frågan till närmare granskning och göra sig förtrogen med stämningen inom armén i afseende å densamma. Denna stämning ger sig helt säkert icke till känna genom personliga hänvändelser i fråga af befälet till arméns högste ledare — dertill äro disciplinens band alltför starka, och pligtkänslan inom officerskåren är alltför stor, för att dess enskilde medlemmar icke skulle finna sig i förhållandena, om också med bekynter. Men det är en för arméns väl så viktig fråga, att densamma vid en så vidlyftig omorganisation som den nu ifrågasatta icke får eller kan förbises.

Man har fäst min uppmärksamhet på flera namngifna fall, der kaptener, hvilka ej kunnat befordras till majorer på eget regemente, emedan de icke befunnits dertill duglige och lämplige, genom transport till annat regemente stigit ända till de högsta chefsbefattningar.

Om det är af vikt, att vi ega en stark försvarsorganisation, är det af minst lika vikt, att dessa massor af unge män, som skola gå ut och offra lif och blod för fosterlandet, känna förtroende för sitt befäl och äro öfvertygade om, att till de högsta posterna inom armén ej utses andra, än som dertill äro fullt skickliga och lämpliga, utan att någon mannamån får ifrågakomma.

Jag sade, att jag icke är obenägen att vara med om ett förstärkt försvar. Men jag lägger vikt på, att detta försvar skall varda starkt icke endast genom sin organisation, utan framför allt genom en stark, lefvande anda af pligtrohet inom armén. Dertill hör — af egen erfarenhet vet jag det — en stark disciplin. Men jag tror icke, att den *dressyr*, genom hvilken man ännu i våra dagar så godt som enbart söker skapa disciplin, är befogad, åtminstone icke i den utsträckning, som inom armén förekommer. Jag tror icke, att det ändamål, man dermed vill vinna, vinnes på det sätt man nu bedriver utbildningen. Den förändring i stridssätt, som vi nu gå till mötes, ja, som redan har gjort sig gällande, gör, att det måste råda en betydligt större själfständighet, större omdömes- och handlingsfrihet i ledet än hittills. Befälet har man numera i striden ej alltid så nära till hands. Det kan därför ej heller nu hos truppen göras anspråk på detta uppgående i förmans vilja som förr, då de nu ofta äro spridda så långt åtskils, att de knappast ha känning af hvarandra. Jag kan icke underlåta att gent emot den ärade fördelningschefen, friherre Ericson, som här skildrat, huru det kommer att gå till i stridens ögonblick, rigta den erinran, att det knappast i den verkliga striden skall gestalta sig så som han förmenade, nemligen att på befälets signal med hvisselpipa hvarje man skall vara beredd att genast skynda fram från den plats, der han sökt skydd, för att följa kommandot. I stridens larm höras nog icke dessa signaler i regeln. Det fordras då, att hvar och en är man för sig sjelf, att hvar och en förstår att sköta sig sjelf med strängt aktgifvande på den gemensamma uppgiften, utan att hafva oafbruten känning af befälet. Det fordras, att den blinda lydningen ersättes af en ständigt vakna eftertanke och rådighet, att i stället för den mekaniska lyd-

*Ängående
ny härordning
m. m.
(Forts.)*

Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)

naden intelligensen får göra sig gällande hos hvar man. Den kraft, som håller truppen samman, blir då en gemensam känsla af ansvar, kanske af fara, men äfven af den stora uppgift, som är den ålagd.

Jag skall, då redan den timme är slagen, när herr talmannen vill, att vi skola åtskiljas, nu sluta, trots det, att jag ännu önskade säga åtskilligt. Jag skall emellertid till slut precisera hvad jag under nämnda förutsättningar finner lämpligt och för hvilket jag kan gifva min röst särskildt i afseende på den punkt, som är föredragen.

Jag är öfvertygad om, att åtta månaders utbildning för infanteriet är tillräcklig. Men jag förutsätter, att denna utbildning endast skall gå ut på att fostra soldater för *krigets* värf,* och jag frånser sålunda allt annat. I det ögonblick man gör anspråk på så stora offer, som nu äro i fråga — låt vara för en så rättmätig sak som fosterlandets försvar — bör man också afstå från allt öfverflödigt dervid. Skulle det anses nödvändigt, att någon *parad* skall förekomma, att någon ståt bör utvecklas, så bör väl denna uppgift kunna lemnas åt något, måhända värfvad, regemente i hufvudstaden, hvilket hade att tjenstgöra för detta ändamål. Men armén i sin helhet bör, som sagdt, endast fostras för krigets ändamål med fränseende af alla andra kraf. Sker detta och eger den uppfattningen giltighet, att i en armé, byggd på den allmänna värnpligtens grund, en vexelverkan vid uppfostran mellan befäl och trupp kommer att ega rum, då är jag öfvertygad, att en tillfyllestgörande utbildning också skall vinnas med en åtta månaders öfningstid.

Men jag vill tillägga, att jag å andra sidan är öfvertygad om, att det behöfves något längre öfningstid för specialvapnen, i all synnerhet för artilleriet och ingenjörtrupperna, mindre för kavalleriet. Ty, så vidt jag kan förstå, får kavalleriet inom kort lemna sabeln, såsom det lemnat lansen, och kommer nog icke att för framtiden tagas i anspråk för strid i sluten ordning på vår krigsteater, utan ersättas af beridet infanteri.

Jag torde härmed hafva ådagalagt, att min tvekan att gå med på det förslag, som nu föreligger, icke är dikterad af försvarsnihilism, utan af en varm öfvertygelse, att hvad vi nu besluta, det bör vara det bästa möjliga för våra omständigheter, att det skall vara ett väl utredt och genomtänkt förslag, i hvilket all hänsyn tages icke blott till den materiella och formella utrustningen af vårt försvar, utan i första hand för vinnande af den solidaritetskänsla, den anda af fosterlandskärlek, som bör ligga till grund och som är det starkaste värnet mot öfvermaktens skaror.

Som tiden nu var långt framskriden och många ledamöter anmält sig för yttrandens afgifvande, beslöt kammaren på hemställen af herr talmannen att uppskjuta den vidare behandlingen af ifrågasvarande utlåtande till morgondagens sammanträde.

§ 3.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 82, till Konungen angående tullbevillningen.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 32, med anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående utskänkning under sön- och helgdagar af vin- och maldrycker å lägerplatser.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 11,10 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.